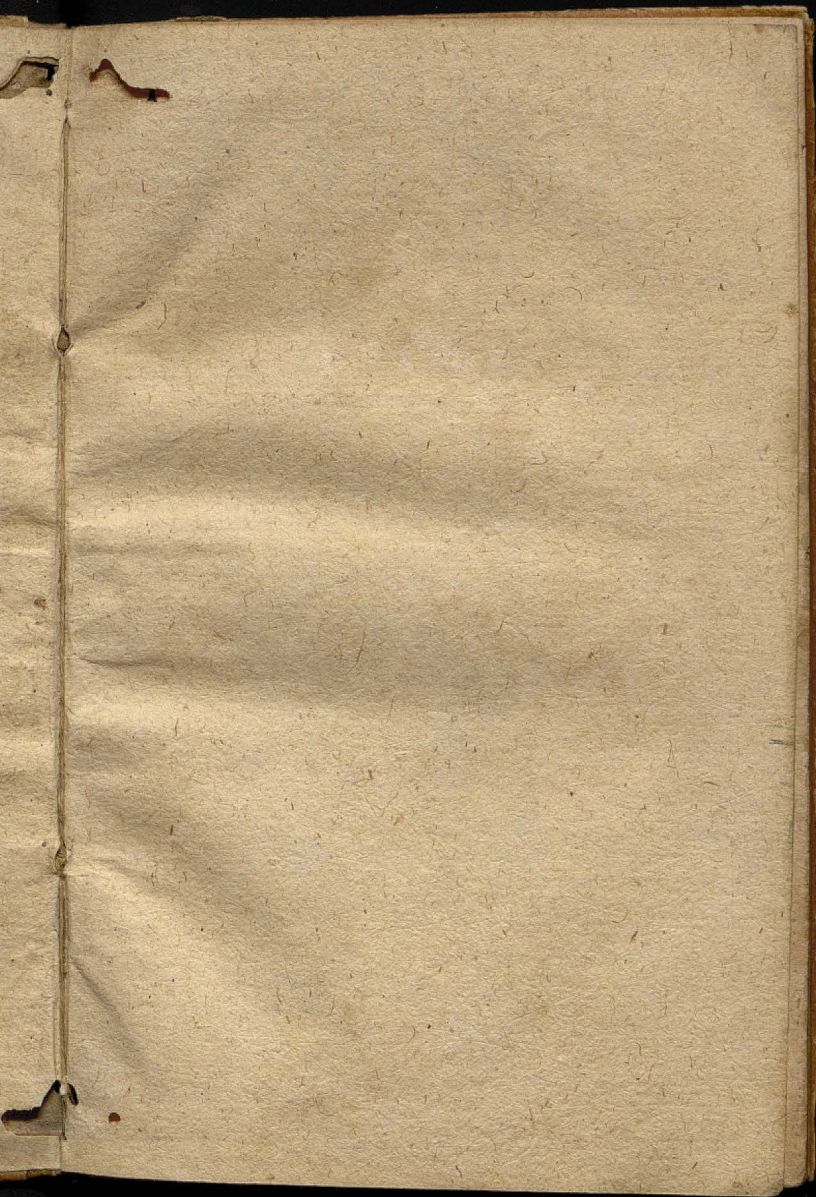
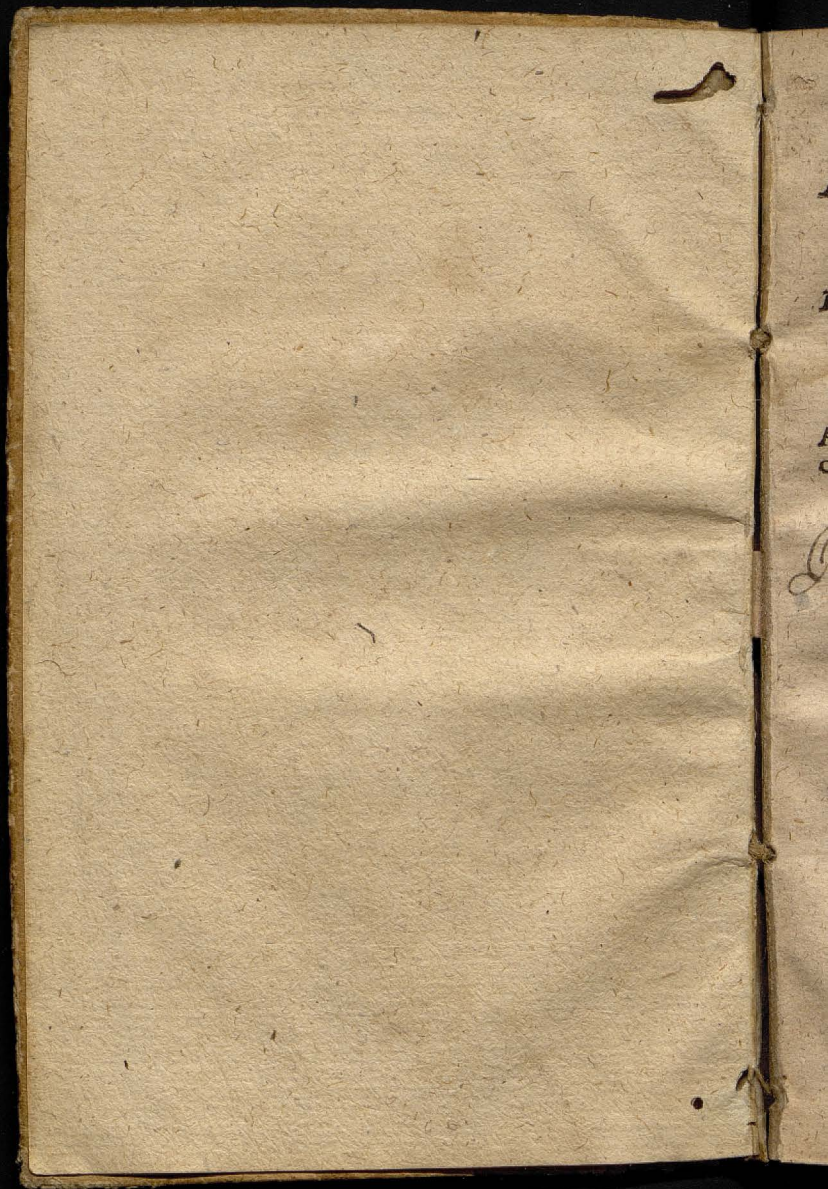

ADG. 5245

IOANNIS LVDOVICI
VIVIS VALENTINI,
AD VERAM SA-
PIENTIAM INTRO-
DUCTIO.

EIVSDEM SATELLITIVM
ANIMI, SIVE SYMBOLA,
*Principum institutioni potissi-
mum destinata.*

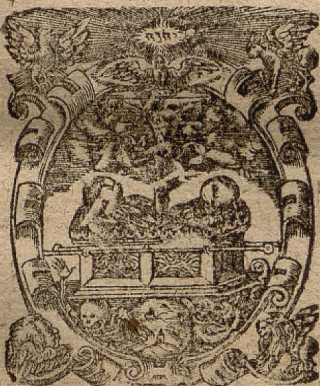
ADIECIMVS ISOCRATIS
ORATIONEM AD NICOCLEM,
per Ottomarum Luscinium è Græco in
sermonem Latinum traductam.

Pro Cura

*S. Catharinae
Augustae*

15

99.

L I P S I A E,
Impensis Vægelinianis.
P R I V I L E G. E L E C T O R.

1810

Aug 52 45

...

...

...

...

Aug 52 45

I
D

m
r
2
b
e
c
3
9
4
5
f
n
e
n
l
v

IOANNIS LV-
DOVICI VIVIS VA-
LENTINI AD SAPIEN-
tiam introductio.

ERA SAPIEN-
tia est, de rebus in-
corruptè iudicare, vt
talem vnamquamque
existimemus, qualis
ipsa est, ne vilia secte-
mur tanquam precio-
sa, aut preciosa tan-
quam vilia reijcia-

mus, ne vituperemus laudanda, neue laudemus
vituperanda.

2. Hinc enim error omnis in hominum menti-
bus ac vitium oritur, nihilq; est in humana vita
exitiabilius, quàm deprauatio illa iudiciorum,
cum rebus non suum precium redditur.

3. Quocirca perniciose sunt vulgi opiniones,
quæ stultissimè de rebus iudicant.

4. Magnus erroris magister, populus.

5. Nec illud magis laborandum est, quàm vt
sapientia studiosum à populari sensu abduca-
mus, & vindicemus.

6. Primum omnium suspecta illi sint, quæcunq;
multitudo magno consensu approbat: nisi ad il-
lorum normam reuocarit, qui singula virtute
metiuntur.

INTRODUCTIO

7. Assuescat vnusquisq; iam tum à puero veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adulescant.
8. Et ea cupiat quæ recta sint, fugiat quæ praua: vt assuefactio hæc bene agere vertat ei prope in naturam, vt non possit, nisi coactus & reluctans ad male agendum pertrahi.
9. Eligenda est optima vitæ ratio: hanc consuetudo iucundissimam reddet.
10. Tota reliqua vitæ ex hac puerili educatione pendet.
11. Ergo in curriculo sapientiæ primus gradus est ille, veteribus celebratissimus, seipsum nosse.

DIVISIO RERVM.

12.

HOMO ex corpore constat & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13. Animum diuinitus datum, angelis & Deo similem, vnde censetur homo, & qui solus meritò esset homo appellandus, vt maximis viris placuit.
14. In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbe-

A D S A P I E N T .

imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

15. In animo eruditio, & virtus: & contraria, ruditas, vicium.

16. Extra hominem sunt, diuitia, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vtilitas, dedecus, obscuritas, odium.

R E R V M N A T V R A E
A C P R E C I A .

17.

REGINA & princeps rerum omnium prestantissima est virtus, cui reliqua omnia si suo velint officio defungi, ancillari oportet.

18. Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines, voluntatemque benefaciendi.

19. Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

20. Nec qui primum hac nuncupauere bona, sic de illis senserunt, vt nunc vulgus, quod veros illos ac naturales significatus corruptit, vnde & rerum estimationes mutatae sunt.

21. Sic enim sunt intelligenda haec, quatenus censentur bona. Diuitia sunt non gemmae, aut metalla, non magnifica aedificia, vel supellex instructa, sed non ijs carere, quae sunt ad tuendam vitam necessaria.

I N T R O D U C T I O

22. *Gloria, bene audire de virtute.*
23. *Honor, veneratio ob virtutem.*
24. *Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.*
25. *Potentia & regnum, habere multos, quibus probè ac rectè consulas.*
26. *Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum, vel à bonis prognatum similem parentum se præbere.*
27. *Generosus est ad virtutem à natura optimè compositus.*
28. *Sanitas, talis habitudo corporis, vt valeat mens.*
29. *Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.*
30. *Vires & robur, vt exercitijs virtutis sufficias, ne facile defatigeris.*
31. *Voluptas, delectatio pura, solida, & diuturna, qualis capitur ex ijs solis, quæ ad animum pertinent.*
32. *Si quis hæc aliter, vt à populo videlicet intelliguntur, discutiat ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.*
33. *Primum, externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum, vt diuitiæ ad tuendam vitam, honor ad iudicium virtutis.*
34. *Corpus ipsum nihil aliud est, quàm tegumentum, vel mancipium animi, cui & natura & ratio & Deus ipse iubent subiectum esse, vt bru-*

vt brutum sentienti, mortale immortalis ac diuino.

35. Porro in ipso animo eruditio in hoc paratur, vt cognitum viciū facilius fugiamus, cognitam virtutem facilius persequamur, teneamusq;: alioqui supernacanea est.

36. Quid aliud est vita, quàm peregrinatio quadam, tot vndiq; casibus obiecta & petita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest leuissimis de causis accidere.

37. Quare stultissimum est, cupiditate tam incertæ vitæ fœdum aliquid aut prauum agere.

38. Et quemadmodum in via, sic in vita, quod quis expeditior & paucioribus sarcinis implicatus, hoc leuius & iucundius iter facit.

39. Tum natura humani corporis ita constituta est, vt paucissimis egeat, vt si quis animaduertat, haud dubiè insanie damnet eos, qui tam anxie congerunt, quum sit tam paucis opus.

40. Diuitia namq; & possessiones, & vestimenta in vsum tantum parantur, quem non adiuuant immensæ opes, sed opprimunt, vt nauem ingentia onera.

41. Nec aurum, si non vtare, à cæno differt, nisi quod angit magis eius custodia, & efficit, vt dum huic vni studes, ea negligas, quæ maximè sunt homini curanda.

I N T R O D U C T I O

42. Est enim pecunia idolorum seruitus, cum ei reliqua posthabentur, nempe pietas & sanctum.
43. Ut transeam, quot insidiæ diuitijs tenduntur, quot & quàm varijs casibus pereunt, in quàm multa vicia detrudunt?
44. Culta vestimenta quid aliud sunt, quàm superbiæ instrumenta?
45. Utile indumentum excogitauit necessitas, preciosum luxus, elegans vanitas: suborta est in vestitu contentio, hæc multa docuit superuacanea & damnosa, dum etiam homines ex eo, quod infirmitatem nostram arguit, honorem captant.
46. Ita diuitiarum pars maxima, ædificia, supellex numerosa & opulenta, gemmæ, aurum, argumentum, ornamentorum omne genus, spectantium oculis & comparantur & exponuntur, non possidentium vsibus.
47. Iam nobilitas quid est aliud, quàm nascendi fors & opinio, à populi stulticia induceta? vt quæ sæpenumero atrocinijs quaritur?
48. Vera & solida nobilitas à virtute nascitur: stultumq; est, gloriari te parentem habuisse bonum, quum sis ipse malus, & turpitudine tua dedecori sis pulchritudini generis.
49. Sed certè omnes ex eisdem constamus elementis, & idem omnium pater Deus.

50. Igno-

50. Ignobilitatem contemmere, hoc est, Deum nascendi autorem tacite reprehendere.

51. Potentia quid est aliud, quàm speciosa molestia? in qua si quis sciret, quæ sollicitudines, quæ anxietates insint, quatum malorum mare, nemo est tam ambitiosus, qui non eam fugeret, vt grauem miseriam.

52. Quantum est odium, si regas malos? quanto maius, si malus ipse?

53. Honor si ex virtute non oritur, prauus est: si ex virtute, hoc præstat virtus, vt is negligatur: aliter verò non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non expeti.

54. Dignitates, quis potest sic appellare, cum indignissimis quoq; hominibus contingant, nempe fraude, ambitione, præmijs, pessimis artibus quasita?

55. Et gloria, est ne aliud, quàm (vt ille dixit) aurium vana inflatio?

56. Ex qua, vt honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sunt, & incerta, vaga, iniqua, momentanea sunt, similes parentis suæ multitudinis, quæ eodem die eundem hominem & commendat atq; euehit summè, & vituperat ac deprimit extremè.

57. Quid dicam nasci ex his rebus partim deridendis, partim stultis, partim sceleratis, sicut ludo pile, profusione patrimonij in commessa-

I N T R O D U C T I O

tiones, scurras, mimos? bello potissimum, hoc est, impunito latrocinio, quo magis vulgi dementiam agnoscas?

58. Secedat in se vnusquisque, ac solus cogitet, inueniet, quàm parum ad se attingat ex fama, rumoribus, veneratione, honore populi, de quibus gloriatur.

59. Quid in somno, quid in solitudine inter summum regem interest, & infimum seruùm?

60. Deniq; vnusquisq; sic sentiat, nobilitatem, honores, potentiam, dignitates, ex prisca hominum persuasione, quam Christus animis suorum ademit, nata & relicta esse, & in Christianos homines inuecta, tanquam lolium, quod hostis Diabolus aspersit bonæ segeti Dei.

61. In corpore ipso quid est forma? nempe cuticula bene colorata, si intraria cerni possent, quanta vel in corpore speciosissimo cerneretur fœditas?

62. Lineamenta & corporis decor quid inuant, si turpis sit animus, & sicut Græcus ille dixit: In hospitio pulchro hospes deformis?

63. Robur quorsum pertinet in homine, cum res maxima & homine dignæ, non viribus neruorum gerantur, sed ingenij?

64. Nec vires, quantumcunque augeantur, maiores erant, quàm tauri & elephanti: ratione illos, ingenio, virtute superamus.

65. Transseo, quod forma, vires, agilitas, &

cate-

ceteræ corporis dotes, vt flosculi celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel vna febricula validissimum quandoq; hominem concutit, & summum decorem tollit.

66. Ut nihil accadat, certe necesse est illa omnia cum atate flaccescere, ac decidere.

67. Nemo ergo potest externa iure sua dicere, quæ tam facile ad alios transeunt: nec corpora, quæ tam citò auolant.

68. Quid? quod hæc, quæ multi admirantur, magnorum viciorum sunt causæ: velut insolentia, arrogantia, socordia, ferocitatis, liuoris, emulationis, simultatum, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis.

69. Delectatio corporis, vt corpus ipsum, vilis ac pecudinea est, qua sapius, ac vehementius & diutius pecora, quam homines perfruuntur.

70. Ex hac cum morbi plerique ad corpus redundant, & ad rem familiarem per magna damna: tum ad animum certa pœnitentia, & hebetudo ingenij, quod delicijs corporis extenuatur, ac frangitur: denique odium virtutum omnium.

71. Nec apertè frui licet: nam vt dedecent generositatem nostræ mentis: ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud arbitros capere: pariunt enim ignominiam, iccirco tenebras & latebras quærunt.

72. Quid? quod sint fugacissima, & momentanea,

I N T R O D U C T I O

tanea, nec retineri vlla vi possunt, nec vnquam veniunt pura, cuiuscunq; amaritudinis expertes?

73. Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vicia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74. Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & qua huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenij, sanitatem mentis.

75. Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata, oberunt ad vicia. Si non habes, caue ne quaeras, vel cum nimio dispendio virtutis.

76. Prolixus quaestus est, pietas cum sufficientia. Fama, tametsi nihil agendum est, vt videaris, conseruanda tamen est integra, quod interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, sed praecipuè in exemplum cæterorum.

77. Vnde praeceptum illud sapientum & sanctorum virorum: nec malum faciendum, nec eius simile.

78. Quod si hoc assequi non possumus, conscientia debemus esse contenti: & cum tam deprauati erunt hominum sensus, vt quæ sunt optima, putent esse scelestissima: tunc laborandum erit, vt interna & externa soli Deo approbemus, idq; abunde nobis sufficiat.

79. Et-

79. *Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortuna, licebit in bonum vertere, si patienter feras: & tanto sis ad virtutem promptior, quo minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.*

80. *Sæpe numero ex damnis corporis vel externorum magna sunt accessiones virtutibus nata.*

D E C O R P O R E.

81.

ET quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum, maximasq; opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est, & contemnendum corp^o.

82. *Sic curandum tamen, vt se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium: nec sibi nasci, aut viuere, sed alteri.*

83. *Quo curatius est corpus, hoc animus neglectior.*

84. *Quo mollius habetur corpus, hoc acrius menti reluctatur: & vt equus delicatè pastus, sessorem excutit.*

85. *Gravis sarcina corporis animum elidit, acumen ingenij sagina corporis aut indulgentia retunditur.*

86. *Cibi, & somni, exercitationes, tota corporis curatio ad sanitatem referenda est, non ad volu-*

I N T R O D U C T I O

voluptatem: vt animo promptè inseruiat, nec ferocia cultus insolescat, neu virium inopia decidat.

87. Nihil est, quod equè & vigorem mentis debilitet, & robur ac nervos corporis infringat, vt voluptas: quippe vires omnes & corporis & mentis opere & labore vegetantur, ocio & mollicie voluptatis languescunt.

88. Mundicies corporis & victus citra delicias aut morositatem, ad valetudinem & ingenium confert.

89. Ablues subinde manus & faciem frigida, detergesq; mundo linteolo.

90. Repurgabis crebrò eas partes, quæ sordibus & recrementis ad extima corporis meatus præbent.

91. Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares, axilla, & pudenda.

92. Pedes mundi & calidi soueantur.

93. Arceatur frigus cum ab alijs partibus, tum vel maximè à ceruice.

94. Ne statim edas à quiete, nec ante prandium, nisi tenuiter..

95. Ientaculum enim sedando stomacho, aut refocillando datur corpori, non satietati.

96. Ideo tres aut quatuor panis bucca sufficiunt, siue potione, aut certè exigua, atq; ea tenui. Salutare hoc nõ min⁹ ingenio, quàm corpori.

97. In prandio & cœna assuesce non vesci,

nisi

nisi ex vno obsonij genere, eodem simplicissimo, & quantum per facultates licebit, saluberrimo, quamuis multa mensæ inferantur, & si tua sit mensa, noli admittere.

98. Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum.

99. Munda & pura parsimonia, temperatis & castis animis congruens, conseruatrici rei familiaris: & quæ sola efficit, ne multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratia, quò gulæ morem geramus irritata vel luxu, vel lautijs, vel delicatis nimium & exquisitis cibis.

100. Tum præstat, vt quæ assunt non modo nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impertiri.

101. Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias perire panum & piscium non est passus.

102. Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stultitia superflua excogitauit, quæ sunt infinita & difficilia.

103. Natura si des necessaria, delectatur & roboratur, tanquam proprijs, sin superflua, debilitatur, & affligitur, tanquam alienis.

104. Stultitiam necessaria non explent: superflua quum obruant, non satiant.

105. Potus erit, vel naturalis ille vniuersis animantibus in commune à Deo paratus, pura

&

I N T R O D U C T I O

Et liquida aqua, vel tenuissima cereuisia, vel vinum bene dilutum.

106. Nihil est, quod iuuenum corporibus magis officiat, quàm calidus cibus, aut potus: incendit enim & vrit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem præcipites.

107. A cœna ne bibe: aut si id admonet sitis sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpuffillum tenuis potiuncula.

108. Inter eam potionem & quietem interpone cum minimum horæ dimidium.

109. Leuaturus animum, fac cogites, quàm exiguum tempus datum sit vitæ hominum: ex illo non oportere multum descindi ad lusus, ad commestationes, ad puerilitates, ad ineptias.

110. Breue spacium esse vitæ nostræ, etiamsi totum bonæ menti impenderetur.

111. Non esse nos à Deo creatos ad lusum, aut ad nugas, sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, religionem, omne genus virtutis & laudis.

112. Morbos corporis morbis animi ne curaueris.

113. Exercitationes corporis non erunt immodicæ, cæterum aptandæ rationi valetudinis, in quo sequenda erunt medicinae consultorum consilia.

114. Sic tamen ne quid habeant turpe, immodestum, obscœnum, flagitiosum: etiã in remissioni-

sionibus & refectionibus animi adsit aliqua memoria virtutis.

115. Absit arrogancia, contentio, rixa, inuidia, cupiditas. Quid enim conuenit cruciari animum, dum delectare studes? non aliter quàm si vel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.

116. Somnus sumendus est tanquam medicina quaedam curando corpori, tantummodo quantum sufficit: immodicus enim reddit corpora redundantia noxijs humoribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.

117. Nec est existimandum vitæ id tempus, quod somno impenditur: vita enim vigilia est.

D E A N I M O .

118.

IN animo duæ sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio vititur, ac valet: hæc pars superior appellatur, & proprio nomine, mens, quæ homines sumus, quæ Deo similes, quæ cæteris animantibus præstamus.

119. Est altera ex coniunctione corporis bruta, fera, atrox, bestia quàm homini similior, in qua sunt motus illi, qui siue adfectus siue perturbationes nominantur, Græcè *πάθη*, arrogancia, inuidia, maleuolentia, ira, metus,

B . mæror

I N T R O D U C T I O

mæror, cupiditas, stulta gaudia. Pars inferior nominatur etiam animus, quæ nihil à beluis differimus, & quàm longissimè discedimus à Deo, extra morbum & perturbationem omnem posito.

120. Hic est natura ordo, vt sapientia regat omnia, pareant homini cætera, quæ videmus: in homine verò corpus animo, animus menti, mens Deo. Si quid hunc ordinem egreditur, peccat.

121. Ergo peccatum est, in homine perturbationes illas tumultuari, seruire, ac trahere ad se ius & ditionem totius hominis spreta & contempta mente, mentem etiam relicta Dei lege, animo & corpori seruire.

D E E R V D I T I O N E.

1 2 2.

Idcirco menti indita est vis intelligendi, vt singula expendat, sciatq; quid factu bonum sit, quid secus, & vis volendi summa, vt imperio huius nihil sit in animo, quod non pareat, si illa contendat, nec de iure decedat suo.

123. Ingenium multis artibus, & humanis, & diuinis excolitur, & acuitur, instruiturque magna & admirabili rerum noticia, quo exactius singulorum naturas & præcia cognoscat: possitque voluntatem docere, quid sequendum
bonum

bonum, quid vitandum malum.

124. Igitur fugienda artes illæ, quæ cum virtute pugnant, quales sunt diuinatrices omnes, quæ à Græcis *μαρτείου* dicuntur, vt chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitata ab impostore nostro Diabolo.

125. Tractantque & profitentur id, quod sibi vni Deus reseruauit, futurarum & abstrusarum peritiam.

126. Nec inquirendum in Dei maiestatem & arcana, à cogitatione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

127. Qui scrutatur maiestatem, opprimetur à gloria.

128. Et Paulus iubet nos non plus sapere, quam oporteat, sed sapere ad moderationem. Hebraeus quoque concionator inquit: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.*

129. Et arcana illa quæ vidit, negat licere homini eloqui.

130. Vitanda ars omnis à Dæmone tradita, cum quibus velut Dei hostibus nullum debet nobis esse commercium.

131. Nec expedit vel Philosophorum, vel

I N T R O D U C T I O

hereticorum opiniones, pietati nostræ contrarias cognoscere, ne quem scrupulum subtilis artifex Diabolus in animos nostros iniiciat, qui nos nimium torqueat, etiam abducatur in exitium.

132. Non attingendi autores spurci, ne quid sordium animo ex contagio adhareat.

133. Corruptunt bonos mores colloctiones malæ.

134. Reliqua eruditio munda est, & frugifera, referatur modo ad suum scopum, virtutem, hoc est, recte agere.

135. Est diuina eruditio à Deo tradita, in qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapientiæ reconditi: hæc est vera mentium lux: reliqua omnia ad hanc collata, densissimæ sunt tenebræ, & vt res hominum ludicra & puerilis.

136. Legitur tamen vel in hoc, quo tanquam ex cõparatione fulgentior appareat nostra lux.

137. Tum vt testimonijs hominum aduersus eos vtamur, qui diuinis parum acquiescunt, vt viciosi oculi auersantis solis splendorem.

138. Ad nos quoque commonefaciendos, quum in multis gentilium tanta præstantia fuerit virtutis, quantum esse conuenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, cui ex luce pietatis, quam profitetur, magna est imposita necessitas bene viuendi.

139. Suppeditant quoque facundiam & vsum,

ac prudentiam vitæ communis, quibus nonnihil interdum indigemus.

140. Tribus velut instrumentis fabricamur eruditionem, ingenio, memoria, cura.

141. Ingenium exercitatione acuitur.

142. Memoria excolendo augetur.

143. Utrunque eneruant delicia, bona valetudo confirmat, ocia & diurnæ remissiones profligant, excitamenta ad manum & in promptu ponunt.

144. Siue legis ipse quid, siue audis, attentus id fac, nec vagetur mens tua, sed coge illam ibi esse, & agere quod adest, non alia.

145. Si incipit digredi, paruo murmure eam renoca, cogitationes omnes à studijs alienas in aliud tempus differ.

146. Scito te operam & tempus perdere, si quæ legis, vel audis non attendas.

147. Quæ ignoras, ne pudeat querere: Ne erubescas à quouis doceri, quod maximi viri non erubuerunt; erubescas potius ignorare, aut nolle discere.

148. Quæ ignota sunt, ne iactes te scire, sciscitare potius ab ijs, quos scire credis.

149. Si videri vis doctus, da operam vt sis, nulla est compendiosior via, quemadmodum non alia ratione facilius consequeris, vt existimeris bonus, quàm si sis talis.

150. Denique quicquid videri cupis, fac
B 3 vt sis.

I N T R O D U C T I O

vt sis, aliter frustra cupis.

151. Falsa tempus infirmat, vera corroborat.

152. Nulla simulatio diuturna.

153. Magistrum semper sequere, noli præcurrere, & illi crede, ne repugna.

154. Ama illum, & parentis loco habe, putaq; verissima & certissima esse, quæcumq; dicit.

155. Attende, ne quod semel errasti, emendatus iterum aut tertio, idem pecces, labora, vt proficiat emendatio.

156. Illorum decet te præcipuè meminisse, in quibus falsus es, ne te rursum decipiant.

157. Cuiusuis hominis est errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore.

158. Scito nullum esse sensum, per quem promptius docemur, quàm auditum.

159. Et nihil facilius, quam audire multa, & nihil vtilius.

160. Nec malis leuia, aut inepta, aut ridicula audire, quàm seria, grauia, prudentia.

161. Pari labore vtraq; discuntur, cum sit a deo commodum dispar.

162. Ne labores, quàm multa respondeas, sed quàm aptè & in tempore.

163. Prandio tuo & cœnæ illos adhibe, qui te possint instituere, quique suauis ac docta collo- catione pariter & exhilarent te, & peritiorem reddant.

164. Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcos moriones, nugatores, bibaces, & id genus hominum, aptum ad risum mouendum vel verbis, vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te, dum reficeris, oblectent: potius iucunda aliqua & ingeniosa confabulatio.

165. Non os modo à turpibus cohibe, sed etiam aures, tanquam fenestras animi: memor dicti veteris, quod citat Apostolus: Corruptunt mores probos confabulationes malæ.

166. Siue ad mensam, siue alio quouis loco, diligenter quid quisq; dicat ausculta.

167. Ex sapientibus discas, quo fias melior.

168. Ex stultis, quo fias cautior.

169. Quæ sapientes probarint, sequeris.

170. Quæ stulti laudarint, vitabis.

171. Si quid videris à cordatis recipi tanquam vel argute, vel grauitè, vel sapienter, vel doctè, vel ingeniosè, vel vrbane dictum, retinebis, vt & ipse in occasione vtaris.

172. Habebis librum chartaceum, in quo annotabis si quid legeris, vel audieris dictum festinè, aut eleganter, aut prudenter: vel vocabulum aliquod exquisitum, rarum, vtile sermoni quotidiano, vt cum vsus poscat, habeas paratum.

173. Annitere ne sôla verba intelligas, sed præcipuè sensa.

174. Quæ legeris vel audieris, fac alijs nar-

I N T R O D U C T I O

res, tum tuis condiscipulis Latinè, tum alijs lingua tibi vernacula: & conare, ne minus ipse vel lepidè, vel venustè referas, quàm audieris, aut legeris: sic & ingenium exercebis, & linguam.

175. Est etiam tractandus & agitandus saepenumero stylus, optimus dicendi magister.

176. Scribe, transcribe, rescribe crebrò, atque annota: compone alternis diebus, aut ad summum tertio quoque epistolam ad aliquem, qui tibi respondeat: & tuam ostende institutori emendandam: mendarum, quas sustulerit, fac recordere, ne rursus ad easdem impingas.

177. Post cibum, velut à prandio & cœna, cesset studium: sumpto prandio sede, confabulare, audi aliquid suaue: aut sic lusita, ne nimium corpus exagites & concutias.

178. Post cœnam, quam volo esse modicam, deambulato cum iucundo aliquo & docto confabulatore, qui te sermone oblectet, cuius verba & sententias imitari cum decore possis.

179. Inter cœnam & quietem, vita omnino potum: nihil perniciosius simul corpori, memoriæ, ingenio. Cum urgebit te sitis, si biberis, pone inter potum & lectum intervallum cum minimum semihoræ.

180. Memoriam quiescere non sines.

181. Nihil est, quod æquè labore gaudeat & augeatur.

182. Commenda ei quotidie aliquid.

183. Quo

182

om

184

qui

situ

185

aut

tun

quo

186

gor

187

188

ant

arb

giss

189

den

res

ger

190

pue

tua

post

191

dob

192

qui

193

183. Quo plura commendabis, hoc custodies omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.

184. Quum aliquid ei credideris, sine eam quiescere, & aliquanto post ab ea veluti depositum reposce.

185. Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinquies attentissimus legito: hinc ito cubitum, de mane exigitò à memoria rationem eius, quod pridie credideris.

186. Cauendum à crapula, à cruditate, à frigore potissimum cervicis.

187. Vinum memoria mors.

188. Optimum esset singulis noctibus, paulo antequam cubitum concederes, in cella te sine arbitris sedentem, quæcunq; die illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in memoriam reuocare.

189. Si quid fecisses honestè, moderatè, prudenter, cordatè, cum decore & laude, gauderes, sciresq; id esse Dei munus, & similia pergeres facere.

190. Si quid turpiter, immodestè, flagiciosè, pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum, doleres, & vitares in posterum.

191. Si quid vel audiuiesses, vel legisses elegans, doctum, graue, sanctum, retineres.

192. Si quid vidisses probatum, imitarere, si quid improbatum, fugeres.

193. Nulla tibi abeat dies, in qua vel non le-

I N T R O D U C T I O

geris, vel audieris, vel scripseris aliquid, q̄ seu eruditionem, seu iudicium, seu virtutem augeat.

194. Cubitum iturus, lege vel audi aliquid dignum, quod memoriae mandetur, & de quo salubre ac iucundum sit per quietem somnare, vt etiam nocturnis visis discas, & fias melior.

195. Studio sapientiae nullus in vita terminus statuendus est, cum vita est finiendum. Semper illa tria sunt homini, quàm diu viuit, meditanda: quomodo bene sapiat, quomodo benè dicat, quomodo bene agat.

196. A studijs arrogantia omnis arcenda est. Nam ea, quae vel doctissimus mortalium nouit, non sunt minutissimum eorum quae ignorat. Exiguum quiddam, & obscurum, & incertum est, quicquid homines sciunt, mentesq; nostrae in hoc corporeo carcere deuinctae magna ignoracione & altissimis tenebris premuntur, aciemq; adeo retusam habemus, vt ne c. summas penetremus rerum facies.

197. Tum profectui studiorum plurimum nocet arrogantia. Multi enim potuissent ad sapientiam peruenire, ni iam putassent se peruenisse.

198. Vitanda etiam contentio, emulatio, obtretractatio, inanis gloriae cupido: cum in hoc sequamur studia, vt illa fugiamus.

199. Nihil excogitari potest iucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

A D S A P I E N T.

200. *Studia res letas conduunt, tristes leniunt, temerarios impetus inuenta cohibent, senectutis molestant tarditatem leuant: domi, foris, in publico, in priuato, in solitudine, in frequentia, in ocio, in negotio comitantur, assunt, imò præsumt, opitulantur, iuuant.*

201. *Eruditio pascit ingenij verissimus, vt indignum sit, pasci corpus esuriēte animo: ex qua voluptates & oblectamenta, & solida, & perpetua, quæ alia ex alijs nascentia, & se renouantia, nunquam nos deserunt nec lassant.*

D E V I R T V T E.

202.

PRÆSTANTISSIMA illa rerum vniuersarum virtus, neq; dono ab hominibus datur, neq; accipitur: diuinitus contingit.

203. *Idcirco à Deo suppliciter ac piè petenda est.*

D E A F F E C T I B V S.

204.

SVMMVM in literis omnibus atq; eruditio-
ne est ea Philosophia, quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205. *Magna cura adhibetur curando corpori, maior adhibenda est animo, quò huius morbi*
[& oc-

I N T R O D V C T I O

& occultiores, & grauiores, & periculosiores sunt.

206. Hi non iniuria, tempestates, cruciatus, tormenta, flagra, faces, furie animi humani nuncupantur, maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.

207. Huc tendunt, quacunque à maximis ingenijs de vita moribusq; acutissimè sunt excogitata, atque perscripta.

208. Hoc est ingens premium literati laboris, cuius verissimus fructus est, vt non in admirationem, aut ostentationem vanam sit nobis magna illa rerum suppellex collecta: sed vt transeat in vsum vite, & primum omnium prosit possidenti: nec in eius mente sit tanquam in pyxidicula, vnde petitur res alios iuuatura, ipsi vasculo inutilis.

209. Nec aliud conatur pietas Christiana, quam vt serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus simus Deo & Angelis similimi.

210. Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisipsis, vel ex Deo, vel ex Christi lege ac vita petuntur.

211. Natura rerum est, vt incerta & fluxa & momentanea & vicissitudinaria & vilia sint omnia præter animum, qui est vnusquisque,

aut

aut certe potissima eius pars: reliqua ab alijs ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.

212. Qua habet, non donata esse putet, sed accommodata.

213. Quocirca ingentis dementiæ est, graue aliquod crimen, & magna luendum pœna ob res minutas suscipere.

214. Nec se quisquam efferat, quod aliquid de externis, aut corporeis contigerit: cum id omne breue futurum sit, ac incertum: nec proprium, sed alienum: quod, vt concessum est, sic etiam reposcetur: ad summum in morte, saepe in vita ipsa.

215. Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potius agenda gratia, quod tantisper vti licuit.

216. Intoleranda ingratiitudinis est, si sis aliquando affectus beneficio, iniuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum: nec quid habueris spectes, aut quam diu: sed quid, aut quam diu non habueris.

217. Nec letandum, quod fortuita tibi accesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis: cum in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, vt plerunq; inani lætitiæ proximus sit acerbus fletus.

218. Nec despondendus animus, aut contrahendus, restante fortuna: quippe aduersis matu-
tinis,

I N T R O D U C T I O

219. *Iam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, cum sit anceps vita, septa tot vndiq; periculis: & vt sit aliquantisper certa, vtique non est diu duratura, quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?*
220. *Cumq; nihil sit aliud hæc vita, quam peregrinatio, qua in alteram sempiternam tendimus, paucissimisq; rebus ad hoc iter conficiendum egeamus,*
221. *Quid est quàmobrem his, quæ huc atq; illuc volui ac iactari cernimus, sollicitemur, aut omnino moueamur?*
222. *Cupiditati quare seruiendum est, cum sint futura incertissima, et presentia paucis contenta?*
223. *Liber ille, qui cupit solum, quæ sunt in ipsius manu: seruus qui contra.*
224. *Iam fortunæ muneribus expleri, quid aliud est, quam peditem multis sarcinis impediri, ac obrui?*
225. *Nemo est tam stupidè amens, qui non se illi ciuitati, ad quam tendit, & vbi morari destinat potius, quam itineri adornet, componatq;*
226. *Vita hæc nostra, quum sit natura sua fugax, & arcta, maxima eius pars ac ferè tota perturbationibus perit, neque enim viuimus, quàm diu affectibus concutimur, & imprimis mortis metu,*

227. *Qua*

227. *Quæ quum ex infinitis causis immineat & appropinquet, expauenda non est ex vna & altera, quum necessario peruentura, fugienda non est per scelus, aut merendum quod accedat.*

228. *Quum sit vita innumeris tædijs ac miserijs referta, cur est tam arctè retinenda, quum ad alteram aeternam proficiscamur? Ita nos comparemus, vt recta ad illam euolemus, plenissimam bonorum omnium.*

229. *Ergo premimur sepius nostris erroribus, quam rebus ipsis, quum magna mala aut bona censemus, quæ non sunt.*

230. *Natura & conditio, & vera rerum præcia illa sunt, quæ initio posui, quo apparet, nihil, præter virtutem, pulcrum aut magnum esse, aut etiam nostrum.*

231. *Nos verò in consilium mentis, amorem corporis, & cupidinem rerum vite huius accersimus, quæ à multis vocari solent, amor nostri.*

232. *Hic animos viriles eneruat, vt nulla res tam minuta sit, quæ in eos non penetret, nec vlla tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.*

233. *Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis, & vbi regnum affectus occupauere, iam illis tanquam dominis blandimur, indulgemus, paremus.*

234. *Ita aliena mordicus tanquam nostra apprehendimus, & si detrahantur, lamentamur & afflictamur nosipsos.*

235. Et

Quæ

I N T R O D U C T I O

235. Et nostra tanquam aliena negligimus,
 & auersamur profutura., ceu in primis noxia,
 & nocitura amplectimur pro vtilibus.
236. Aliena mala nobis videntur leuissima,
 nostra illis non maiora intolerabilia, & semper
 queruli nec aliena desideria ferimus nec nostra.
237. Nec iam bonis placemus ipsi, nec hic
 mundus cum sua lege nobis satisfacit, immuta-
 tas vellemus rerum naturas: tanta est ex deli-
 cijs impatientia.
238. Quæ cruces possunt cum his comparari?
 nec sunt alia apud vita functos tormenta.
239. Nec demones alijs supplicijs sunt miser-
 rimi, quàm superbia, inuidia, odio, ira.
240. Cernere est vultus eorum, qui his affe-
 ctibus tenentur: quàm varij sunt, quàm anxij,
 anbeli, truces, horridi, ad eundem modum &
 animi sunt affecti.
241. Ira perturbationum omnium atrocissi-
 ma, maxime hominem dedecet.
242. Naturam hominis in truculentam mu-
 tat feram.
243. Et quum quæuis perturbatio mentis aci-
 em & iudicium omne obscuret, tum ira tenebras
 densissimas offundit, vt nec verum, nec vtile,
 nec decorum possit cernere.
244. Arrodit cor, & valetudinem affligit.
245. Id cogit facere, quod ilicò pænitentia
 consequatur.

246. Iam

gimus,
noxia,
iffima,
semper
oftra.
nec hic
muta-
x deli-
arari?
miser-
is affe-
anxi,
um &
rociffi-
m mu-
tis aci-
nebras
vtile,
fligit.
trentia
6. Iam

246. Iam in facie quàm turpis mutatio? quæ tempestas? oculorum ardor? dentium stridor? desumatio? & totius oris pallor? fœda in lingua titubatio & clamor?

247. Ut ille, qui iratum se ad speculum vidit, non sine causa dicatur se non agnouisse.

248. Ob hanc toruitatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem factorum, adimitur viro omnis autoritas, omnis benevolentia, diffugiunt amici, recedunt obuij, solitudo vndiq;, omnes oderunt, omnes detestantur.

249. Quò fit, vt maximi viri nihil vel cauerint magis, vel texerint, quàm iram & irati opera, adeo vt naturæ etiam suæ repugnarint, ac vim attulerint.

250. Quid enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferocire ac furere?

251. Et tantas tragædias, tam atroces de vilissimis rebus excitare, vt de corporeis, de fortuitis, etiam, si Dijs placet, de vno verbulo?

252. Iram facile domabis, si illud animo præceptum & fixum tenueris:

253. Iniuriam non fieri, nisi ledatur animus: cui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vicio.

254. Hæc ad hominem, ex homine: nunc altius, nempe ex Deo, etiam si & illa quoq; ex Deo: sed hæc aliquanto expressius ac propius.

INTRODVCTIO
DE RELIGIONE.

255.

Nihil potuit hominum generi dari maius, aut praestabilius, quam religio: quae est cognitio & amor Principis & Parentis vniuersitatis Mundi huius.

256. In nullos homines aequè est beneficus Deus, ac in illos, quos docet, qui sit verus sui cultus.

257. Idcirco Psalmista inter maxima Dei in populum Israëliticum munera illud ponit: Qui annunciat verbum suum Iacob, iusticias & iudicia sua Israël.

258. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

259. Per religionem Deus cognoscitur: cognitius fieri nequit aliter, quin ametur.

260. Unus Deus est princeps & autor & Dominus vniuersorum, qui potest, qui scit omnia.

261. Mundus hic est velut domus quaedam eius, vel potius templum: ipse ex nihilo in hanc faciem atq; ornatum protulit, vnde nomen accepit apud Graecos Ornati.

262. Idem regit atq; administrat, non minore conseruationis miraculo, quam creationis.

263. Et quemadmodum in domo prudentissimi patrisfamilias nihil iniussu eius agitur: sic in omnimundo nihil iniussu Dei geritur, omnia potentis & scientis.

264. Illi

264. Illi angelos, demones, homines, animantia, stirpes, lapides, cœlos & elementa, cuncta deniq; curæ esse, ac parere.

265. Nihil fieri, nihil moueri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem atrolli vllam, aut floccum volitare extra illius præscripta & iussa.

266. Hanc esse vniuersi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.

267. Omnia ab eo fieri cum summa æquitate & sapientia, tametsi vjs nobis ignoratis.

268. Quæcunq; cuius contingunt, ad eius referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniole, aut mundi huius momentanei, sed illius æternæ salutis.

269. Ergo quæcunq; in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atq; approbanda sunt, ne affectu nostro, & tanquam iudicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem iustissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.

270. Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare, atq; approbare cuncta, quæ facit, fas piun-que est.

271. Nos pueri & meliorum rerum in scõj, quæ damnosissima sunt, dessemus non dari, tanquam vtilissima: quæ vtilissima, horremus tanquam aduersissima.

272. Vt nihil sit nobis sapenumero pestilentius,

I N T R O D U C T I O

us, quàm fieri votorum nostrorum compotes.

273. Cumque in tantis tenebris ignorantis
verseremur, sic Deo visum est, vt nobis sola sit præ-
standa culpa, cætera omnia illius curæ remittan-
tur.

374. Nobis, velimus nolimus, exequendum
est, quod de nobis statuit ac iubet rector huius
tanti operis. Quorsum igitur spectat, malle cum
lacrymis detrectantes & reluctantes trahi,
quàm hilariter & vltro duci?

275. Certe amicus omn̄is Dei, legibus & vo-
luntati amici obtemperabit.

276. Hæc potissima ratio est Dei amandi, sic-
ut Christus inquit: Vos amici mei eritis, si fece-
ritis, quæ ego præcipio vobis.

277. Pacificator humani generis cum Deo &
autor salutis nostræ est Iesus Christus, homo De-
us, Dei omnipotentis filius vnigenitus, quem ad
hoc ipsum pater misit, cum ei visum est misereri
generis humani, quod maximo suo malo inimi-
cum se fecerat Deo.

278. Nullum excogitari potest malum pesti-
lentius, aut exitiabilius, quam per peccatum à
Deo separari, perenni bonorum omnium fonte,
ad perniciosissimam conuerti miseriam, & à dul-
cissima vita in acerbissimam mortem.

279. In hoc inter cætera Christus venit, vt re-
ctissimam viam nos edoceret, qua insisteremus
proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum de-
flecteremus.

280. Hanc

280. Hanc ipse & verbis indicauit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munivit expeditissimam atq; certissimam.

281. Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cœnum est, & mera stultitia.

282. Quicquid graue, prudens, sapiens, purum, sanctum, religiosum, quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur, quicquid ex illis commendatur, ediscitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius inuenitur in pietate nostra.

283. Hanc nosse, perfecta est sapientia: iuxta hanc viuere, perfecta virtus: sed nemo verè nouit, qui non sic uiuat.

284. Vita Christi testatur humanam eius probitatem: miracula, omnipotentiam diuinitatis: lex, euangelium, sapientiam.

285. Ut ex probitate accedat exemplum ad imitandum, ex autoritate vis ad obediendum, ex sapientia fides ad credendum.

286. Probitas amorem eliciat, maiestas cultum, sapientia fidem.

287. Si quis, quæ Christus præcipit, expendat, comperiet omnia ad nostras utilitates referri, ut nemo, nisi maximo suo bono, sentiat se credere.

288. Ut nihil est homini gratius, quàm fidei sibi, ita nec Deo: nec quisquam bene de illo co-

I N T R O D U C T I O

gitat, cui timide seipsum credit.

289. *Fundamentum salutis est, credere Deum esse patrem, & huius filium unicum Iesum Christum, legislatorem nostrum: & ex utroq; spirare sanctum illum afflatum, sine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelsum, aut profuturum nobis.*

290. *Verus Dei cultus est, animum morbis & pravis affectibus perpurgare, & in illius, quam proximè possumus, transformari simulacrum, ut puri & sancti simus, sicut & ipse est, neminem oderimus, omnibus prodesse studemus.*

291. *Quo magis te à corporalibus ad incorporea transfuleris, hoc vitam diuiniorē viues.*

292. *Ita fiet, ut Deus cognatam & similem sibi naturam agnoscat, eaq; delectetur: ac velut in vero & germano templo habitet, multò sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorū.*

293. *Templum Dei sanctum est, inquit Paulus, quod estis vos.*

294. *Tantus hospes conseruandus est, nec tetro peccatorum factore expellendus.*

295. *Corporalia opera fatua sunt ante Deum, nisi conditura ex animo addatur.*

296. *In occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atq; adeo in corde ipso, atq; in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, tehem, iudicem omnium etiam cogitationum tua-*

rura:

rum: vt illius presentiam reueritus, nihil non modo facias, sed nec in animum admittas nefarium, aut turpe.

297. Charitas erga Deum hac esse debet, vt illum ceteris rebus vniuersis anteponas, honoremq; & gloriam illius chariorem habeas cunctis vite huius honoribus & commodis.

298. Et quemadmodum amicus, cum amici memoria occurrit, beneuola quadam afficitur et pia letitia: sic curare te decet, vt diuina omnia amicissima tibi sint, & proinde gratissima, verserisq; in illis multo libentissime.

299. Quoties nominari audis Deum, maius quiddam & admirabilius occurrat, quam quod possit humana mens capere.

300. Quæ de illo & diuis dicuntur, audi, non quomodo humana, sed cum magna animi admiratione.

301. De Deo ne quid temerè sentias, aut de illius factis pronuncies aliter quam venerabundus & timidè.

302. Impium, in res sacras iocari, aut dicta sanctarum scripturarum ad lusum, ineptias, aniles fabulas, scommata conuertere, ceu quis medicina ad salutem paratæ cænum aspergat: ad obscenitatem autem trahere, id verò nefarium & intolerabile.

303. Omnia decet illic esse admiranda, & cum ingenti dignatione in animos recipienda.

I N T R O D U C T I O

304. *Sacris intersis attentè ac piè, non ignarus, quacumq; ibi seu vides, seu audis, esse purissima & sacrosancta, spectareq; ad immensam illam Dei maiestatem, quam adorare facile est, comprehendere impossibile.*
305. *Ita vt in diuina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quòd possit vis vlla humani ingenij pertingere.*
306. *Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quanto id æquius est diuinis deferri?*
307. *Quoties nominari audis Iesum Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inestimabilis, & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.*
308. *Cum titulum aliquem, aut epitheton Christi audis, extolle te in eius contemplationem: & ora, vt talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem, placidum, vt talem illum experire: cum omnipotentem, vt id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: cum terribilem, vt eos à quibus terrere, terreat.*
309. *Cum Dominum vocas, fac illi seruias: cum patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto patre filium.*
310. *Nulla res est in toto vniuerso, cuius si vel originem, vel naturam, viresq; intuearis, non suppeditet, quo autorem omnium Deum admireris & adores.*
311. Ni-

311. Nihil exordire, non inuocato prius numine: Deus enim, in cuius manu sunt progressus & exitus, optatos eos tribuit ijs actibus, quos ab ipso aspiciamur.

312. Quicquid aggressurus es, finem spectato, & ubi tu rectum consilium præstiteris, de euentu ne sis sollicitus.

313. Illi fide, in cuius potestate sunt rerum euentus.

314. Quandoquidem religio omnis sita est in intimis pectoris: preces, da operam, vt intelligas, & caue, ne ore tantum permurmures. Sed cum oras, totus & animo, & mente, & cogitatione, & vultu in hoc sis, vt omnia secum consentiant, & excellentissimæ respondeant actioni.

315. Execrantur illum cælestia oracula, qui opus Dei facit negligenter.

316. Si in citharædo turpe est, aliud ipsum ore, aliud fides eius sonare: multò est turpius, cum Deo psallimus, aliud linguam dicere, aliud animum cogitare.

317. Vota nostra sobria sint, & digna, quæ à Deo petantur, & quæ Deus det, ne stulta illum, aut inepta offendant.

318. Sumpturus cibum, recordare omnipotentia Dei, qui cuncta ex nihilo condidit, sapientia ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementia, qui etiam inimicos suos pascit.

I N T R O D U C T I O

319. Expende quantum illud sit, tot vitis vniuersitatis mundi huius tam variam quotidie alimoniam sufficere, conseruare omnia, & vindicare ab interitu, quo nutu suo tendunt.

320. Nullam neq; hominum, neq; angelorum sapientiam, non modo hoc non posse prestare, sed nec intelligere.

321. Itaq; cum scias te de illius bonis viuere, cogita quam execranda sit ingratitude, quam perditæ temeritatis, audire te cum illo inimicitias exercere, cuius beneficio & voluntate consistis, non amplius, si nolit, futurus.

322. Ad mensam sint casta omnia, pura, cordata, sancta, qualis ille est, inter cuius munera tunc versaris.

323. Omnis detrectatio, virulentia, atrocitas, crudelitas à mensa arceatur, in qua tu sentis incredibilem Dei erga te suauitatem & clementiam.

324. Quò intolerabilius est, eum te locum asperitate aut odio in fratrem contaminare, vbi tu benignam & largam in te lenitatem percipis.

325. Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob causam mensæ sacra nominabant læta & festa, ad quam triste aliquid aut atrox dici fieriue nefas erat.

326. Cumque sis omnipotenti, sapientissimo, largissimo Deo curæ, tu immodicam sustentandi tui curam depone, tanquam bonitati illius diffusus

fus: unicam curam suscipe, quomodo illi placeas, ac satisfacias.

327. *Stultissimum est, alimenti causa prauum vllum facinus admittere, & illum offendere, à quo solo alimenta veniunt, vt cum tibi iratum facias, à quo aliquid contendis impetrare. Præsertim cum non alimentis conseruetur vita, sed voluntate Dei, quemadmodum diuinis oraculis declaratum est: Non pane hominem viuere, sed verbo Dei.*

328. *Habemus syngrapham Iesu, vniuersorum in cælo & in terra Domini, nihil eorum, quæ opus sunt homini, defuturum ijs, qui quæsierint regnum Dei, & iusticiam eius.*

329. *Tum ex Dei donis, quæ ipse arbitrio suo & largitur & tollit, cum is in te tam benignus fuerit, tum in fratrem tuum, illius filium, malignus ne esto, reputans vos ex æquo esse Dei filios, nec Deum plus tibi debere, quam illi: tantum voluisse te dispensatorem & administratorem esse, & à quo secundum Deum frater tuus peteret.*

331. *Nihil verius datur Christo, quàm quod egenis datur.*

332. *Sumpto cibo, considera cuius sit sapientia, cuius potentia vitam nostram ijs rebus, quas edisti, sustentare, & ruentem fulcire.*

333. *Itaque habeas Deo gratiam, non quantum haberes illi, qui tibi pecunia sua cibarium*
emis-

I N T R O D U C T I O

emisset: sed quanta habenda est ei, qui te & cibum ipsum condidit, & cibum propter te, & cibo te sustentat, non vi illius, sed sua.

334. *Cum petis quietem & cum surgis, reminiscere beneficiorum Dei, non in te solum, sed in totum genus hominum, atque adeo mundum vniuersum.*

335. *Cogita quanta sint hostis hominum per licentiam quietis insidia, dum homo velut cadauer iacet, impos sui, quo instantius orandus est Christus, vt nos tam imbecillos tueatur.*

336. *Nec vlllo nostro peccato irritandus est custos & praeses noster.*

337. *Et frons & pectus crucis nota exterius muniendum: interius vero pijs precibus & sanctis meditationibus.*

338. *Vbi iam lectum ingrederis, fac cogites vnumquemque diem imaginem esse humanae vitae, cui succedit nox & somnus, simulachrum mortis expressissimum.*

339. *Itaq; rogandus est Christus, vt in vita & in morte adsit semper propitius ac fauens, illamque ipsam noctem praebeat nobis placidam atq; tranquillam.*

340. *Neue in somnijs terreamur, semperque etiam sopitis, ille menti nostrae obuersetur: illius solatijs recreati ad matutinum tempus sospites & leti perueniamus, cum pia memoria sanctissimae*

simæ mortis ipsius precij, quo genus humanum redemptum est.

341. Cubile seruabis castum mundumq; , ne ius ullum in id inueniat autor ille, & caput totius spurcitiei.

342. Signo crucis & sacra aqua, & inuocatione diuini numinis, sed imprimis sanctis cogitationibus, & statuto custodienda pietatis, omnem ab eo Diaboli ditionem pelles.

343. De mane surgens commenda te Christo: cui & age gratias, quod illius ope ac presidio non es illa ipsa nocte oppressus dolis & inuidia immanis hostis.

344. Et quemadmodum de nocte dormisti, postea euigilasti: sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vita à Christo, cum apparebit index uiuorum & mortuorum.

345. Quem supplex obtestare, vt sequentem diem velit ac faciat te in obsequio suo totum consumere, ne quem lædas, neu a quo lædatur tua probitas: sed septus undiq; ac munitus pietate Christiana, sospes & integer tot euadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos sparsit tetenditq; insidiosus Diabolus.

345. Sanctissimam Dei parentem, Mariam, & reliquos diuos, diuasq; venerare, tanquam caros amicos Christi, Dei uiuentis in secula seculorum.

I N T R O D U C T I O

347. De illorum vita & actis crebrè vel legito, vel audito attentissimus & libentissimè, pio & venerabundo animo, vt tibi ad imitationem profint.
348. De illis sic senti, sic loquere, tanquam non iam hominibus, supergressis naturam omnem et fastigium humanum, diuinitati proximis & coniunctis.
349. Inter homines verò cum tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simusq; omnes pari iure in mundum inuecti, ad societatem & vitæ communionem facti: ad hanc conseruandam lex est à natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.
350. Hoc vnum instaurator ille natura collapsa, suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.
351. Nam vt humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad eius fieri potest, sublatam suis omnibus numeris constemmaret, non modo mutuam amorem imperauit, sed eorum quoque, qui nos oderunt.
352. Ut simus cœlestis patris similes, qui suos quoque inimicos amat: quod declarat beneficijs illos prosequendo, & quidem maximis: neminem odit.
353. Quid? quod hominum ingenium ita fert, vt beneuolos in se illos velint, etiam in quos ipsi sunt maleuoli?

DE CHARITATE.

354.

SAPIENTISSIMVS vite nostræ magister, nempe & autor, vnicum dedit ad viuendum documentum, vt amemus, gnarus vitam nostram,, si amemus, fore felicissimam nec alijs opus esse legibus.

355. Nihil felicius, quàm amare, iccirco Deus & angeli felicissimi, quia amant omnia.

356. Infelicus nihil, quàm non amare, quo affectu miserimi sunt Diaboli.

357. Verus amor omnia exaquat. Ubi is riget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere, cum apud se esse sentiat, quæ apud illum.

358. Non litem mouere fratri charo, ac neque se vnquam iniuria putat ab illo affici, ideo nec vltionem meditatur. Nemo inuidet ei, quem amat, nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis dolet: contrà, potius gaudet cum gaudentibus (iuxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: idq; non fictè aut simulatè, sed ex animo, quoniam amor omnia reddit communia, suæque esse existimat, quæ sunt eius, quem amat.

359. Documenti huius solidum & verissimum exemplar oculis nostris ad imitationem propositum, sunt Christi actiones.

360. Ve-

I N T R O D U C T I O

360. Venit enim filius Dei, non vt verbis modo, sed exemplo vitæ suæ, rectam nos doceret viuendi rationem, vt illustratis sole illo suo animis nostris, aperte qualis quæque res esset, cerneremus.

361. Primum exercitus per omne genus patientiæ, quantam ostendit animi moderationem, in quanta potentia? impetitus tot, tam grauibus contumelijs, nemini remaledixit, tantum docuit viam Dei, aduersam detestatus, vinciri se esse passus, qui mundum euertere vel vnico poterat nutu.

362. Calumniam quàm patienter tulit?

363. Deniq; sic gessit sese, vt nemo in eo potentiam nouerit, nisi ad iuuandum.

364. Rex & Dominus vniuersorum, per quem fecit Pater hunc mundum, quàm æquè tulit æquari se infimis mortalium? & propriam sibi domum, & charis suis ministris deesse alimenta?

365. Conditor rectorq; naturæ, malorum naturæ nostræ expers non fuit: esuriit, sitiit, de- lassatus fuit, & mæstus: quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum?

366. Tam amicus pacis, concordiæ, charitatis, vt nullum vitium magis sit infectatus, quàm superbiam, & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, similtates.

367. Osten-

367. ter
cum
368. den
eiu
orig
viti
369. tan
gis
Cum
Ser
370. a
da
371. hab
an
an
stiu
372. ni
tra
373. in
gna
374. ja

367. Ostendens nihil esse, cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis, cum sint aduenticia & aliena.

368. Nec ab internis, & virtute, cum à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quod quis eiusmodi muneribus sese efferat, nec fontem atq; originem agnoscat, despiciens eos, ad quorum utilitatem hæc à Deo accepit.

369. Et ad superbiam infringendam, ne quis tanquam ritè subditus religioni, & seruator legis Euangelicæ sibi placeat, audiuiimus ab eo: Cum omnia, quæ vobis præcepi, feceritis, dicite: Serui inutiles sumus.

370. Quanta stultitia est eorum, qui se exactè Christianos gloriantur, & alijs in obseruanda lege sese anteponunt?

371. Quum nemo de se norit, an virtutem habeat, vtrum odio Dei, an gratia dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtute sit locupletior: an asscitus & destinatus in consortium cælestium, cum sit ipse miserjs sempiternis assignatus?

372. Iccirco iudicium omne de homine homini ademit, cæco & ignaro, recessum cordis ad se transtulit, scrutatorem pectoris humani.

373. Exteriora enim, quæ sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.

374. Non ergo vno congressu, quod nonnulli faciunt temerary, non centum, non longissimo

I N T R O D U C T I O

conuictu de ingenio, vicijs, aut virtutibus cuiusquam sententiam in totum feras.

375. Longissima & obscurissima sunt in humano corde latebrae, quae humana acies in tantam caliginem penetrabit?

376. Et cum Christus vniuersum genus hominum morte sua sibi asseruerit, tantoque precio de seruitute Diaboli redemerit, nemo ausit contemnere, nemo ludere animam, quam ita Dominus amauit, vt nihil cunctatus sit vitam suam pro illa offundere.

377. Pro vniuersis crucifixus est Dominus, & pro singulis.

378. Nec speres fore Christo rem gratam, si tu oderis quem ille amat.

379. Hanc vult sibi referri gratiam, vt quemadmodum ipse Dominus nos seruos nequam & pessimè meritos, amauit, ita & nos conseruos nostros.

380. Hic inchoauit mutuam hominum inter se & cum Deo charitatem, hoc est, humanae beatitudinis iecit fundamenta, in caelo absoluit.

381. Hac est vita & gratia Christi, sapientia humanum ingenium excedens, aequitate intelligentibus congruens, bonitate cunctos alliciens.

382. Nemo se Christianum esse putet, nemo se Deo esse charum confidat, si quem odit, cum Christus nobis homines omnes commendarit.

383. *Hominem tibi à Deo commendatum, si dignus est, ama, quia dignus est quem ames: Im indignus, ama, quia Deus dignus, cui pareas.*

384. *Non ieiunia, non erogate opes omnes in pauperum usum, hominem Deo gratiosum reddunt, sola hoc præstat hominum charitas, hoc nos Apostolus eius docuit.*

385. *Nullum videbis hominem, quem non existimes debere tibi esse fratris germani loco, ut eius rebus prosperis gaudeas, aduersis doleas, inuiesq; quantum erit opis tue.*

386. *Non natio affectum hunc minuat, non ciuitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium, vnus est omnium pater Deus, quem tu, edoctus, à Christo, quotidie patrem compelles, qui te filium agnoscet, si tu eius filios fratres agnoueris.*

387. *Ne sit tibi turpe, fratrem illum habere, quem Deus non dedignatur filium.*

388. *Pacem & concordiam, & amorem inuexit Deus.*

389. *Partes & factiones, & priuatas utilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, Diabolus peritissimus horum artifex.*

390. *Deus quia vult nos fieri saluos, spargit beneuolentiam: Diabolus, quia perditos, inimicitias.*

I N T R O D U C T I O

391. Concordia etiam pusilla coalescunt, discordia maxima dissipantur.
392. Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare, vel conseruare saram testamentam, ij filij Dei vocabuntur, teste Christo, hi vero sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. Qui vero discordias serere, caritatem hominum inter se rescindere, ij filij Diaboli.
393. Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, Bellum, scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.
394. Quam detestatur natura, qua hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionem vita: auersatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes caritatem.
395. Nec quisquam homo homini, vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.
396. Si quem arbitreris iniquo aut infenso esse in te animo, nullum laborem aut operam refugas, dum illum quacumq; ratione lenias, & places tibi.
397. Neq; in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunis parcas, modo tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.
398. Neminem irriseris, cogitans quod vni alicui accidit, posse cuius accidere. Age potius Deo gratias, quod te extra eam sortem posuerit:

rit: & ora, tum tibi ne quid tale accidat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel equum animum, & ipse subueni, si potes.

399. Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non misereri communem naturam.

400. Esto hominibus misericors, & consequere à Deo misericordiam.

401. Fortuna & casus humani sunt omnibus communes, vnicuique minantur, vnicuique impendent.

402. Hoc amore hominibus debito, nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem eius procuraueris, si studueris, vt omnes, si potes, vtiq; quàm plurimos reddas bonos.

403. Nihil magis amori dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quàm si quos malos reddideris vel suasibus, vel exemplo, vel villo alio incitamento.

404. Primum omnium & felicissimum est, si ames, etiam odiosius, sed iucundissimum quoque est, & maximè tutum amari.

405. Nulle certiores opes, quàm certa amicitie.

406. Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.

407. Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.

408. Sed vera, & solida, & duratura ami-

I N T R O D U C T I O

citia tantummodo est inter bonos, inter quos facile amor coalescit.

409. *Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.*

410. *Ut ameris, certissima est & breuissima per amorem via, nihil enim sic amorem elicit, ut amor.*

411. *Conciliatur quoque virtute, qua natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam inuitet & trahat.*

412. *Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate, si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscenitatem respiciat: omnia sint dulcia, mitia, lenia, & pura.*

413. *Amicitia venenum, si amas tanquam osurus: & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.*

414. *Salutare illud: Odi tanquam amaturus. In amicitia nulla sit inimicitia cogitatio.*

415. *Quem habes amicum, ne credas futurum unquam inimicum: alioqui infirma & fragilis erit amicitia.*

416. *In qua decet inesse fidem, constantiam, simplicitatem, ut de amico nec ipse suspiceris, nec suspicantibus aut deferentibus aurem accommodes.*

417. Vita non est vita suspicacibus aut timidis, sed assidua mors.

418. Ne in alienas vitas inquiras, neue curiosius scruteris, quid quisque agat: multa hinc suboriuntur similtates.

419. Et qui hac faciunt, suorum solent esse incuriosi, alienorum solliciti. Stultum est, alios tam probe nosse, seipsum ignorare.

420. Nec amare tantum homines debes, sed etiam quos æquum est reuereri, ac inter eos honeste versari, & cum decore: in quo est officium vite communis.

421. Ne putes nihil interesse, ubi, cum quibus, apud quos agas.

DE CONVICTV
hominum.

422.

SIT tibi inter homines modestia, & moderatio in vniuerso corpore: & præcipuè in oculis, ac ore toto: à quo absit species omnis fastidij & contemptus, absit gesticulatio & lasciuias: serenitas illud & quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum affecti.

423. Solum humane faciei tegumentum decorum inprimis & fauorabile, modestia & verecundia, quia nudis nihil potest dici scædus aut detestabilius.

I N T R O D U C T I O

424. *Desperanda illius salus, quem desit pudere malefacere.*

425. *Nec vultus sit in atrocitatem, aut severitatem nimiam compositus, unde colligitur ferus & impotens animus.*

426. *Risus ne sit frequens aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, ne in cachinnum aut irrisum exeat.*

427. *Nullam esse rem talem existima, qua te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.*

428. *Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.*

429. *Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos saevum, notos inhumanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.*

430. *Oculi sint quieti, manus ne ludibunda, ne gesticulatrices.*

431. *Nec assuesce quenquam cadere, ex talitro venit ad pugnam, hinc ad fustem & ferrum.*

432. *Solos bonos vero ac germano honore prosequere, qui ex veneratione animi nascitur.*

433. *Magistratibus exteriorem honorem exhibe, illisque audiens esto, etiam si gravia & molesta imperent: Hoc enim vult Deus propter publicam quietem.*

434. Di-

434. Diuitibus cede, ne irritati & tibi, & alijs bonis noceant.

435. Seni assurge, reueritus atatem, & rerum usum, prudentiamq; quæ in illa esse solet: Honorationi alienæ non modo paria facito, verum etiam iuxta præceptum Apostoli, præuerte. Salutantem non resalutare, nec feliciter precanti feliciter reprecari, id si factum cognoscas, aut extrema barbariei est, aut incuriæ socordissima. Quàm exigua res sunt, & nullius impendij, salutatio, affabilitas, comitas, honor, at quàm magnas amicitias conglutinant exhibitæ, dissolunt prætermittæ? Quanta est bonarum rerum ignorantia, nolle multorum beneuolentiam tantulo redimere? Generosissimè ut quisq; est, & optimè educatus, ita se maximè mitem omnibus & comem præbet: ut fastidium & ferocia ex utilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitia, unde in bonas artes eruditio Humanitas nuncupata est. Ipse si non salutare, aut resalutare, negligentia magis ascribitur, vel inconsiderantia, quàm contemtui. Parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu natura attribue, non malitia, vel odio. Hisce interpretationibus ac similibus sanctam tibi & iucundissimam parabis vitam, quippe omnes diliges, nec à quoq; te offensum arbitrare. Vetus dictum: Ut verax, ne suspicax. Hoc verbis nouum, sententia priscum: Ut quietus, ne suspicax.

I N T R O D U C T I O

436. Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non factio aliquo.
437. Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? sin maior, irritas, & auertis minorem contemptu.
438. Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, vt contemptum mereatur.
439. Multi laborant, vt à contemptu se vindicent, sed plures, vt de contemptu.
440. Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.
441. Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei iudicium contemnas.
442. Et sæpe, quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

D E V E R B I S.

443.

LINGVAM dedit Deus hominibus, vt sit instrumentum societatis & communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.

444. Hæc magnorum & bonorum & malorum est causa, prout vtaris. Scitè Iacobus Apostolus assimilavit eam clauo nauis. Freni sunt illi iniiciendi, & cohibenda, ne vel alijs noceat, vel sibypst.

445. Nul-

445. Nullum est peccati vt facilius instrumentum, ita nec crebrius.

446. Nemini conuicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modo in re, sed nec fama atq; existimatione.

447. In neminem petulantius, aut procacius debaccheris, vel effusius ac immoderatus inuehere, etiam laceffitus & lesus, magis enim te & apud Deum, & homines cordatos lades, quam illum ipsum, cui maledicis.

448. Conuicium conuicio regerere, est lutum luto purgare.

449. Minitari, muliercularum est, nec probarum.

450. Ne sis tam tener, vt verbulis transuerbereris.

451. Nec facundiam exerceas caninam, nec disertum laudem affectes in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum esse satius est.

452. Alios reprehendere ne sis sollicitus, hoc cura, ne sit quod alij possint in te merito taxare.

453. Verum reprehendens ne vtare acerbitate, aut atrocitate vlla verborum, sic vt obuiagationis amarori aliquid admisceatur dulce, quod plagam leniat, si quam facis.

454. Modo ne fructus pereat reprehensionis, dum rem studes nimium mitigare, neu in assentationem prolabaris.

455. Af-

I N T R O D U C T I O

455. Assentatio deforme vicium: turpe illi, qui dicit, perniciosum ei, qui audit.
456. Nec putes rem ullam esse tantam, ut à recto & vero propter eam sustineas deflectere, non hoc abs te opes, non vlla necessitudines, non preces, non minæ, non mortis metus, & certum periculum extorqueant.
457. Sic tibi & auctoritatem parabis, & fidem, ut oracula putentur esse, quacunque dicas, aliter despicieris, & indignissimus iudicaberis, qui vel audire.
458. Sermonem utitor modesto, civili, comi, non aspero, non rusticano, vel imperito, sed nec accurato aut affectato nimis, ne, cum loquendum sit, ut intelligamur, sermoni tuo interprete sit opus.
459. Nec contumeliosum vsurpes sermonem, aut reprehensivum, aut rigidum: sed neq; blandum, aut fractum, aut adulatorium.
460. Est quiddam mediocre, quod nec suam dignitatem abiicit, nec alienam tollit.
461. Lascivia & spurcicies à sermone extirpanda, ut à cibus venenum.
462. Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, nec aut cogitationem prauertant verba, nec respondeas, antequam qua de re agatur, plene intellexeris: & quid ille, cui respondes, dixerit, senseritq;.
463. Rarissimum debet esse illud Ciceronis: Quic-

Quicquid in buccam: & merito soli Attico dictum. At nescio an vsquam admittendum, cum inter amicos cauendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat, aut ledat.

464. Quàm turpe illud & periculosum: Lingua quo vadis?

465. Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa inprimis pugnant cum capite legis suae, rixas, discordias, simultates:

466. Ad circumspeditionem loquendi interminatus est, De omni verbo ocioso, quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in disquisitione illa mundi.

467. Idcirco Psalmista inquit: Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiae labijs meis.

468. Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, nehe audiri velis solus, est enim in loquendo vicissitudo, etiamsi cum imperitissimis agas, aut vilissimis. Sed nec adeò rarus aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idq; facere, quod singula tua verba singula tibi reuera videantur.

469. Inter prudentes praestat audire, quàm loqui, sed est locus, ubi tacere tam est vicium, quàm loqui, quando non oportet. Nulla voluptas est tanta, quae comparari queat colloquio prudentis hominis, ac disertum.

470. Ne sis nimis percontator, est enim molestum

I N T R O D U C T I O

*Iustum & odiosum. Nobis & illud Horatij :
Percontatorem fugito , nam garrulus i-
dem est.*

471. *In differendo ne sis contentiosus, aut per-
tinax. Si verum audias, hoc protinus silentio
reuerere, illiq; tanquam diuinæ rei adsurgito.*

472. *Sin non audias, nihilominus concede hoc
vel amico, vel modestiæ tuæ, præsertim vbi nul-
lum neq; probi mores detrimentum accipiunt,
neq; pietas.*

473. *Superuacanea est contentio, si non assit
proficiendi spes.*

474. *Arrogantiam & iactantiam, aut super-
bam & fastidiosam autoritatem non ferunt ho-
mines, ne in maximis quidem viris, & omnem
laudem meritis.*

475. *Ne verbis quod scis ostentes, sed rebus
te ostende scire.*

476. *Nec quicquid est iucundum tibi dicendi,
idem credideris esse alijs audientibus.*

477. *Caue ne quid facias, quod securus non
sis, nisi celetur, sed si fecisse contingat, nemini
detexeris. Quod taceri vis, prior ipse taceas,
sin docturus es, vide etiam atq; etiam cui. Ar-
canum quid aut celandum, maximè amico cum
committis, caue ne iocum admisceas, ne ille io-
cum vt referat, occultum retegat.*

478. *Tibi verò arcanum creditum accurati-
us & fidelius custodi, quam depositam pecuniã.*

479. Ni-

479. Nihil erit in humana vita tutum, si tollatur secretorum fides.

480. Si quid promiseris, presta, etiamsi res sit ardua in primis, & difficilis, saltem ut obligatam alteri tuam fidem solvas.

481. Si quid tibi sit promissum, ne exigas, acrior semper in te iudex, quam in alios.

482. Existimare decet te, homines habere sensum, rationem, mentem, iudicium, ne speres te illis posse persuadere, malefacta esse benefacta, aut contra: nec falli posse rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbratis, quae tandem produnt se, & fiunt tanto sceditiores ac iniustiores, quanto prius occultiores fuerant.

483. Infestis enim animis accipimus ea, quibus sumus decepti.

484. Ideo consultius est omnia esse aperta, nuda, simplicia.

485. Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius aut gratius.

486. Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur.

487. Nec mendacii utilitas solida est, ac diuturna, nec veritatis damnum diu nocet.

488. A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto, nihil est enim humanae conditioni abiectius, ut quod illam procul à Deo separat, Diabolo similem, ac mancipium facit.

489. De-

I N T R O D U C T I O

489. Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturque mentienti in turpem ignominiam.
490. Quid despectius aut vilius mendace?
491. Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiamsi affirmes verissima.
492. Contra, si veracem, maiorem habebit fidem nutus tuus, quam aliorum sanctissimum iusiurandum.
493. Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoria, aut arte alia, quam ut dicas semper, quod credis verum esse.
494. Verum vero consentiens, falsum nec vero, nec falso.
495. Sed si vis in opinione tua verum inesse, ne facile credas nisi comperta, vel magnam veri faciem præ se ferentia.
496. Ne sis suspicax. Unde illud sapienter dictum: Si vis esse verax, suspicax non eris.
497. Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.
498. Iurare ne consuescas. Sapiens enim ait: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet à domo eius plaga.
499. Et Dominus in Evangelio suo vetat nos penitus iurare, tantum affirmare, ita est; aut negare, non est.
500. Magna est Dei reuerentia non illum passim, au-

sim
nisi
50
qu
50
cre
si i

I
ti
50
E
ga
50
le
g
p
50
b
b
r
a
r
5
e

sim, aut facile testem adducere. Non hoc debet, nisi ab invito & coacto fieri.

501. Qui facile in serijs iurat, in iocis iurabit, qui in iocis, & in mendacio.

502. Si qui tibi credituri sunt, aequè iniurato credent, ut iurato: si non credituri, magis etiam, si iureiurando auertentur.

QVOMODO HOMI-
nibus vtendum.

503.

INTER homines est aliquod faciendum discrimen. Sunt enim ex ijs alij domestici, alij noti tantum, alij ignoti.

504. Domesticos voco, consanguineos, affines, & quibus cum in eadem domo & familia degis.

505. Omnes sunt diligendi, etiam in ignotos talem te ostendes, ut sentiant te in vniuersum toti generi humano amicum esse, omnibusq; bene cupere.

506. Non tamen te eundem prestabis omnibus, ut lineam albam in albo saxo. Alios adhibebis consilijs, alijs parebis & obsequere, alios reuerberis ac coles, alijs gratiam referes, si quod ab eis tuleris beneficium, & ijs potissimum, quorum opera vsq; es utili tibi, aut diligentij, aut fideli.

507. In quo animus pro opere computandus est, non in multo peiore loco videatur esse, qui

E cona-

I N T R O D U C T I O

- conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui pfuit.
 508. Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo & compensando sollicitus, quàm si pecunias mutuas.
509. Nec putes minus esse operam dedisse, duntaxat honestam, & à sincero profectam animo, quàm pecuniam, quin hoc maius, quo cuiq; corpus quàm externa charius debet esse. Ne expectes, dum necessitates ad te suas familiaris deferat, tu illas adorare, sed eis vltro subuenias. Honestis precibus occurrere, & antequam oreris, exorare.
510. Parentes non amabis solum, sed secundum Deum vnice venerabere, illorum ir. Sis tanquam diuinis imperijs obtemperabis.
511. Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam esse, vel maiori cura.
512. His proximi sunt præceptores, padonomi, tutores, deniq; quibus commendata est morum tuorum cura, quis nihil est in homine preciosius, aut præstabilius.
513. Istos, velut alteros parentes, ama & reuerere, his modestè, imò cum alacritate quadam pare, reputans quacunq; præcipiunt, non ad sua illos referre commoda, sed ad tua.
514. Quod cum ita sit, pessimam tu illis gratiam redderes, si vbi ipse commodis tuis intentissimi sunt, tu eis odium aut contumaciam pro tali beneficio reponeres.

515. Crede te illi esse charum, à quo amicè reprehenderis.

516. Nec vnquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si vera obijcit, ostendit quod emendemus: sin falsa, quod vitemus: ita semper vel meliores reddit, vel cautiore.

517. Quos familiares tibi facturus es, explora prius, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum alijs amicis gesserint, ne te postea necessitudinis poeniteat.

518. Ne familiaris illi fias, cuius familiaritatem bonos vides auersari. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua: quales sunt parasiti, & quorum consuetudine, ac tanquam affricu vel peior fies, vel labem aut periculum contrahes. Illos quoq; qui amicis felicioribus inuidet: tum qui iocorum studiis, nihil pensi habent in vitam & maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere, aut innata loquacitate reticenda cum primis effutiunt: sed illis potissimum, qui ob leuem rixulam grauissimas inimicitias cum charissimis suscipiunt, acriusq; eos vleiscuntur, quos aliquando amarunt, quam quos semper oderunt, barbarica quadam persuasione, minus ferendam esse iniuriam, qua fit ab amico, quàm quæ ab inimico, in quo se ostendunt nunquam amasse, alioqui non putarent se tam citò lasos. Eiusmodi prestat inimicos, aut certè ignotos habere, quàm amicos.

INTRODVCTIO

519. *Esto in admittendis ac familiaritatem cunctantior, in retinendis semel admissis constantior.*

520. *Familiares elige, non placituros tantum, sed & profuturos, non eos, qui omnia loquentur ad gratiam, sed qui ad commodum, nec qui suauiter assentabuntur, sed qui verè admonebūt.*

521. *Si consueueris assentatoribus delectari, nunquam verum audies.*

522. *Ex bestijs exitiabiles maximè, inter feras inuidia, inter mansuetas adulatio.*

523. *Quàm amanda sapientia & virtus, tam execranda assentatio, quæ impedit ne illuc perueniamus, dum suadet iam peruenisse, tam diligenda recta admonitio, quæ illuc prouebit, dum quantum supersit, & quemadmodum conficiendum sit, docet.*

524. *Si reprehendi fers agrè, & reprehendenda nefeceris.*

525. *Miserum illum qui admonitorem, cum eget, non habet.*

526. *Malorum hominum consuetudinem non secus atque istos peste deuota, vtrinq; enim metuendum contagium.*

527. *Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.*

528. *Sed huic fiducia non est nimis fidendum, præsertim quoniam natura nostra in malum fertur prona, ad virtutem autem accliuis est, atq; ardua semita.*

529. *Ex-*

529. Explora & ipse qui sis, quo loco, qua
conditione, nec putes rem ullam esse tantam, ob
quam tibi plus, quam ceteris liceat.

530. Quo tibi plus concedente more licet, hoc
minus trahente moderatone libeat.

531. In minores præbe te comem, in maiores
reuerentem, in pares facilem ac tractabilem.

532. Sic ut viciosis semper durus, rigidus, in-
exorabilis.

533. A potentioribus contemni te, ne iniquè
accipias: potiusq; id crede fieri fortuna vicio,
quam hominis.

534. Si quid à minore proficiscatur, quod tibi
parum placeat, cogita non id protinus contume-
liam esse, sed libertatem.

535. Te etiam nimis esse delicatum, cui leues
titillationes, grandes videantur esse plagæ.

356. Nec oportet existimes te solum esse ho-
minem, reliquos pecudes, quibus nec mutire li-
ceat. Homo es, viue a quo cura reliquis homini-
bus iure.

537. Imò verò, si sapientior es, si melior, hoc
indulge, hoc concede magis de iure tuo ceteris,
tanquam imperitioribus, aut imbecillioribus:
tibi verò minus velis ignosci, cui tantum robur
sapientia & virtus attulere.

538. Si virtute non excellis, cur postulas vi-
deri alijs potior? si excellis, cur affectibus
moderandis non plus quam vulgus præstas?

I N T R O D U C T I O

539. Iniuriam accipere, quàm facere : decipi, quàm decipere, satius & præstantius : quod nec humana ignorauit sapientia, vt Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540. Memineris humane imbecillitatis esse falli, errare, nec te grauius aliorum delicta offendant, præsertim aduersum.

541. Ignoscere, generosi pectoris : iram retinere, atrocis, seui, degeneris, vilis : quod & natura in mutis animantibus ostendit.

542. Cumq; Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quàm ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atq; excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi & præpotentis Dei?

543. Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.

544. Et est profectò æquum, vt eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis, aut alijs non paulo lenioribus ipse eges.

545. Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illa, quam edocti sumus ab eius filio Christo Domino, quæ ideo Dominica nominatur.

546. At illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris, quicquid ipse condonari tibi à Deo petis.

547. Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.

548. Quic-

548. Quicquid vnquam homo in hominem peccauit, minutissima pars est eius, quod quibus hominum singulis momentis in Deum peccat, nimirum tantum, quanto maior & excelsior est homine Deus.

549. Si cui es iratus, fac iuxta monitum Apostoli, ne sol occidat super iram tuam.

550. Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone, vt composito & tranquillo animo placidissime te quieti tradas.

551. Cui semel ignoueris, cura vt ille sentiat bona fide id esse actum vt nec ipse iniuriarum memineris, & te experiatur amicum, si qua in re iuuare aut commodare illi potes.

552. Affectus iniuria, caue ne vltionem tuis manibus de quoquam sumas, nec eam vlli mortalium mandes, non est tibi ius in seruum alienum, imò in conseruum tuum. Domino tuo iniuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conseruo tuo.

553. Atqui Deus est omnium Dominus, vniuersi sumus eius serui. Sit satis, te questum, ac ne queraris quidem. Oculus Domini singula intuetur, & iuxta sacrum verbum, ipse nouit & facientem iniuriam & patientem.

554. Iccirco sic ipse omnibus edicit: Mihi vindictam, & ego retribuam.

555. Nam cum in animo sit iniuria, non in

I N T R O D U C T I O

facto, solus Deus scit, qui fuerit animus, & quod ei debetur supplicium.

556. Plerunq; putamus eam esse iniuriam, quæ non est: vt sunt nobis affectus nostri nimis chari, qui non sinunt nos singula ritè examinare, sed ad iudicandum transuersos vi sua rapiunt.

Q V O M O D O S E Q V I S-
que geret erga seipsum.

557.

C O N V E N I T te non charum modo esse tibi ipsi, sed etiam venerabilem præbere, vt pudeat te tu ipsius aliquid facturi vel ineptè, vel imprudenter, vel impudenter, scæde, flagitiosè, sceleratè, nefariè, impiè.

558. Pluris facias iudicium conscientie tue, quàm voces omnes ingentis multitudinis, quæ imperita & stulta est: ignota temerè vt probat, sic & damnat.

559. Conscientia est, quæ turbata maximos affert animo cruciatus: tranquilla, maximam beatitudinem, cui nullæ opes, nulla possunt regna comparari.

560. Hoc est, quod Dominus in Euangelio pollicetur suis, multa plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.

561. Fama nec profutura malo, nec læsura bonum.

562. Mor-

562. Mortuus quid plus referes de fama, quam pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nec viuo quidem prodest, si eam ignorat: sinouit, nihil affert aliud, nisi vt sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

563. Conscientia verum, & solidum, & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitaq; huius magna est magistra, & , quemadmodum scitè ille dixit, Murus abeneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula & securi, nec vllus est tantus error, qui eum commoneat, est enim mente defixus Deo, illiq; fudit vni, ac ei se nouit peculiari esse cura, cui scit parere vniuersa.

564. Turpe est alijs notum esse, ignotum sibi.

565. An non tibi sufficit, te & tibi notum esse: & (quod maximum est) Deo?

566. Qui tamen numinis curam abijciunt, vt audacius & securius peccent, ij dupliciter sunt mali, quod nec homines reuerentur, nec Deum.

567. Et in conscientiam iniuri sunt, quam derident, ac deludunt tanquam ob id spreuerint famam, vt se conscientia suæ liberius vindicarent, quæ hac de causa effusus delinquit, quod nullo metu coercetur.

568. Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere, ac contendere, vt excellentissima nostri pars ornata atq; exulta sit veris germanisq; ornamentis, nempe religione.

I N T R O D U C T I O

569. Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates deniq;, quacunque siue extrinsecus sunt, siue in corpore: cum potissima hominis pars sit mens.

570. Nec amat se, qui ignoracione sui se ipsum fallit, vel falli se ab alijs patitur: interdum gaudet, cum ea sibi persuadet inesse bona, quae nulla insunt.

571. Hic non est in homine amor sui, cum ipse sit animus: sed amor corporis inconsultus: caecus, ferus, perniciosus sibi & alijs.

572. Quem non iniuria caput esse, ac originem malorum omnium Socrates pronunciauit, quippe tollit charitatem mutuam, vnde in genere humano mala omnia nascuntur.

573. Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alienum amat, nec ab alio amatur.

574. Superbus mitibus discors, superbis multo etiam magis.

575. Seruator noster breui declarat documento, quid sit amare se, quid odisse: Qui odit, inquit, animam suam, nihil illi in rebus istis fortuitis aut perituris indulgendo, is verè amat eam, & saluam cupit: qui verò amat indulgendo, is odit, is vult perditam.

576. Laborem pro aeterno & caelesti praemio, quis nisi amens refugiat? cum nec caduca haec & fragilia citra laborem acquirantur.

577. Haec est lex eorum, quibus pater est
Adam.

A D S A P I E N T .

Adam, vt laborent : hac eorum execratio; quibus mater Eua, vt affligantur.

578. Quanto prestat anniti, vt maxima merces opera nostra quaratur, quam exigua, vilis, & euanida? atq; hinc sempiternus cruciatus & mæror.

579. Quid quod facilius & tutius, & securius, ac proinde incundius leniusque est, bene agere, cum peccatum timoris & sollicitudinis sit plenum?

580. Peccatum hominis mors, vt iugulare seipsum videatur quisquis peccat, abducit enim se à Deo vita nostra, & à quiete conscientia sua, qua nihil est beatius.

581. Peccati sordes ablues lachrymis, penitentia, & inuocatione diuinæ clementiæ, multum huic confusus.

582. Occasio omnis peccandi & caussa, intentissima cura vitanda est. Sapiens ait: Qui amat periculum, peribit in eo.

583. Et imminet semper occasione sua Diabolus, per quem nunquam nobis licet securis agere.

584. Semper est cum eo belligerandum, vt verò Iob dixerit: Militia est vita hominis super terram.

585. Et cum sit hostis tam potens, robustus, vafer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot strategemata: nulla ratione,

I N T R O D U C T I O

aut arte, aut vi nostra propria possemus pares illi, nedum superiores è conflictu excedere, iccirco diffisi nostris copijs, ad Deum accurrendum est, ad opem implorandam.

586. Hac caussa Dominus ac Magister noster suis illud subinde præcipit, orent & religiosis affectibus à patre omnium petant, ne in tentationem ducantur, hoc est, in prælium, quo manus cum Diabolo conserant.

587. Et in oratione, quam ipse nos docuit, illa est coronis: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à pravo illo insidiatore.

588. Sic ergo agamus semper, tanquam in acie armati, vigilantes, accincti, intenti, occasionibus nostris non indormientes, & cum tanta sit vita fugacitas, in tâta incertitate, vt ne crastinum quidem possit sibi quisquam polliceri. Stultum est & periculosissimum, si spes nostras in longum tendamus, differamusque nos adornare futuro iuineri, quo singulis momentis vocamur, inscijs quando (velimus nolimus) in illud pertrabemur. Quamobrem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie accrescat, quo instructi & confisi, nunquam per segnitiem aut socordiam inopinantes opprimamur, aut discedamus mæsti, sed parati abire, & vitæ huius pleni, agentes præ nobis magnam & optimam spem vitæ, innocentes sanctæque transacta per fidem filij Dei & pietatem, quam

nos

A D S A P I E N T .

nos edocuit, quo munere nullum potuit homini à Deo maius aut pulchrius dari, quo Deum noscimus, & quantum effici à mortali potest, amulamur, sequimur, consequimur.

589. Sine hoc quid est homo aliud, quàm immortale pecus?

590. Ut vnus dies humanae vitæ preferendus est longissima ætati corui, aut cerui, ita dies vnus ex religione actus, hoc est, diuinæ vitæ, toti æternitati sine religione anteponendus.

591. Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, vt cognoscamus patrem, & quem ille misit Iesum Christum.

592. Hic est cursus absoluta sapientiæ, cuius primus gradus est, nosse se, postremus, nosse Deum.

Regi seculorum immortalis, & inuisibili,
soli Deo; honor & gloria.

IOAN-

EPISTOLA.

IOAN. LVDOVI-
CVS D. MARIE CAM-
BRIÆ PRINCIPIS HEN-
RICI VIII. Angliæ re-
gis filiæ, S.

SOLITVM est principibus adhiberi
satellitium, quod pro custodia corpo-
ris & vita illorum perpetuò excubet, re-
cepto magis more, quàm sapienti aut
probo, cum principes eo ipso metum su-
um testentur, qui verè ex conscientia na-
scitur, nec vlla certior custodia sit, aut fi-
delior quàm innocentia, & populorum
amor, qui non armis aut terrore extor-
quetur, amore, fide, diligentia, cura com-
munium commodorum elicitur. Nec im-
meritò laudata est Agasicles Lacedæmo-
num regis sapientissima vox, posse quem-
uis sine satellitio regnare, qui sic subditis
imperaret, vt filijs pater. Sed si consue-
tudo tot annorum vsu comprobata, tolli
tam subito non potest, ne custodibus cor-
poris istius careas, parentes tui curabunt.
Ego verò à matre tua, inelyta & sanctis-
sima fœmina, rogatus, satellitium cir-
cumdabo animo tuo, quod te securio-
rem ac tutiorem præstabit, quàm hastati
aut sagittarij quicunq;. Nam hæc corpo-
rea

rea custodia, corrupta nonnunquam vel
 precio, vel metu, vel delicijs, imperato-
 rem suum aut deseruit, vt Neronem: aut
 prodidit, vt Galbam: aut etiam occidit,
 vt Pertinacem. Hi abs te semel bona fide
 afficti, pectora sua pro salute tua aduer-
 sus imperus assultusq; & insidias omnes
 obijcient. Est enim maius animo peri-
 culum a viribus & astu viciorum, quam
 corpori ab externis aut intimis simulta-
 tibus: quanto cuiq; charior esse debet a-
 nimus quam corpus, & viciorum callidiores
 insidia atq; occultiores & eorum tyran-
 nis grauior & interitus animi acerbior
 & terribilior. Accipies igitur Satellites
 ducentos, aut paulo plures, quos sic tibi
 facies familiares, vt nec noctu, nec inter-
 diu, nec domi, nec in publico sinas a tute-
 la tui vel latum vnguem discedere, ne his
 aut certe similib. destituta, praeda sis dia-
 bolo: qui, vt Petrus ait, tanquam leo ru-
 giens circumit, quærens quem deuoret.
 Symbola appellauit, quasi notas quasdam,
 cuiusmodi vetus mos erat principibus se
 insignire, quod & fit hodie. Sed latius res
 patuit, ad vulgum etiam progressa: vnde
 tanquam ex stulticia fonte manarunt illa
 stolidæ cuiusdam arrogantia, quæ hoc
 tempore principes vsurpant, indigna
 non

EPISTOLA.

non modo Christianis, sed etiam gentilibus: quibus illi omnibus minantur, omnes terrent, & sibi ipsi plus tribuunt, quam homini est concessum, maioremque in potentia sua fiduciam collocant, quam in Deo. Intelligi potest de quibus loquar, nec mihi explicatius quicquam dicere necesse est. Eiusdem ferociae sunt insignia leonum, ursorum, pardorum, luporum, serpentum, draconum, molossorum, aquilarum, vulturum, gladiatorum, ignium, & huiusmodi, tanquam pulchrum & magnificum, & verè principe dignum sit, talis esse ingenij, qualis sunt illa, atrocis, rapacis, saevi, cruentique. Quantò præstaret aliquid pro insignibus ostendere, quod humanitate, comitate, lenitate, dulcedine alliceret, atque inuitaret? aut grauitatis & præstantiæ magnitudine ac maiestate detineret? Porro symbolorum hæc est lex, ut sententiam absoluant verbis ad summum quinque, & quo breuiora sunt, hoc venustatis plus habeant: quale est illud Augusti, Matura. Obscuritatis aliquid, & allegoriæ symbolum condit, ut paulum à naturali sensu deflectatur: modo ne tanta sit, quanta Pythagoras est usus, & ab intelligentia dictorum suorum arceret imperitos, qui symbola sua longissimi-

gissimè verbis abduxit illinc, quò sensus spectabat: adeo vt Tyrrhenos induxerit, illis circa omnem allegoriam parere, cum eam non assequerentur. Idcirco & expositiunculas addidi, breues quidem rei argumenro sed in hoc tantum, ne te in multis ambiguitas vel remoraretur, vel falleret. Mihi pro hoc Satellitio nolo stipendium aliud numerari, quam vt lex Christi, vnde sunt nobis hæc desumpta, vtiq; volumus, in tota vita atq; actionibus tuis regnet: magno exemplo priuatarum, si talis sis princeps ipsa, quod facile consequeris matris tuæ imitatione. Homini enim Christiano, quod potest amplius præmium, aut præstabilius in hac vita contingere, aut ad futuram fructuosius, quàm videre rectas suas admonitiones non irritas cecidisse? & opera sua auctam aliquorum pietatem? Impertiat tibi Dominus Iesus spiritum suum, vt & felicissima quàm diutissimè viuas, & fortunis omnibus probitatem anteponas. Brugis ad Calend. Quinti-

les. M. D. XXIIII.

1. Scopus vitæ Christus,

Sit hoc primum symbolum, tanquam felix auspiciū caterorum, quo monemur, omnia referenda in Christum, & in eum dirigenda, vt iaculantium sagittas in scopum.

2. Pax Christi.

Hæc est, quæ in totum hominem placidissimam concordiam & quietem inuehit, ne quid in ipso tumultuetur, nec cum alio intus aut foris pugnet, vel dissentiat.

3. Murus ahenus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim, & qui maximè hominem tutatur ex Horatio: Hic Murus ahenus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

4. Felicitas vnica, intus nil strepere.

Fons humana felicitatis & miseria in animo est, qui si tranquillus sit, suavissimè agimus, sin cōmoueatur, insuauissimè, vt si fons turbetur, cœnosa est aqua, si quiescat, liquida & gustui grata.

5. Bonis omnia in bonum.

Homo probus & sapiens, quæcumq; siue bona contingant, siue mala, ad suam vtilitatem vertit dexteritate sapientiæ, Deus etiam omnia, quæ dat charis sibi, conuertit in salutis instrumentum, sicut Paulus inquit, Diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

6. Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus, non leniter auertenda, sed securibus rescindenda.

7. Vir-

7. Virtus instar omnium.

Nulla enim re ad bene vivendum indiget, qui eam habet, quod Stoici senserunt, & id sentire Christianos magis decet.

8. Virtus citra fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis & Christianis.

9. Tibicen fortunæ virtus.

Infirma sunt sine virtute, quæcumq; vel exterius contingunt, vel corpori, ideo sustentaculum fortunæ est virtus, hoc enim in ædificijs est tibicen.

10. Sanus intus & exterius.

Iuvenalis ex Socrate: Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

11. Antidotum vitæ patientia.

Horatius, Cuius dolori remedium est patientia, hoc est verum antidotum contra tot venena huius vitæ, quibus undique intrinsecus & extrinsecus inuadimur.

12. Sal vitæ amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia, & maxima quæq; oblectamenta insuavia, ut Cicero in Laelio declarat.

13. Oculus vitæ sapientia.

Sapientia est rerum humanarum & divinorum noticia, qua sublata, cæca esset vita nostra, & in densissimis tenebris destituta.

14. In virtute oculi & manus.

Inspicienda enim virtus, & agenda.

15. Multi nimium, nemo satis.

SATELLITIVM.

Habent, intellige. Ex Seneca: Fortuna multis nimium dedit, nemini satis. Nam multi quum plus quàm sufficit, aut oportet possideant, nondum tamen videntur sibi habere satis, quod ad cupiditatem viuunt, qua insatiabilis est.

16. Satis hoc contento.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei, qui amplius non requirit.

17. Satis relicturo.

Quid iuuat tam multa congerere, aut tam anxie custodire, cum, velimus nolimus, relinquenda sint.

18. Intus quàm exterius formosior.

Vera pulchritudo est in animo, iccirco Stoici solum sapientem vocabant pulchrum, Cicero 3. de Fin. & Socrates apud Platonem in Alcibiade de Votis, optabat, vt intus pulcher efficeretur.

19. Intus quàm exterius ornator.

Ornamenta interiora sunt virtutes, eruditio, acumen, quæ excellentiora sunt vestimentis, aut forma corporis.

20. Harmonia interna.

Vt nihil ab alio dissonet, sed sit concentus in animo dulcissimus, hanc veram esse Musicam dicebat Socrates.

21. Velle instar omnium.

Apud Deum sufficit velle, & gentiliū sunt illa celebrata, Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas. Et, Voluntas pro facultate.

22. Na-

22. Natura quis pauper?

Nulli potest deesse, quo se sustentet, sic enim prouidit natura, vt facile suppetat animantibus alimonia, modo ne quis putet, se non posse viuere sine pane siligineo, & pisciculis ex mari Aegeo aduectis, aut auiculis multo parandis, panis & aqua vita sufficit, interim solum olus.

23. Opinione quis diues?

Nemo est humanis opinionibus diues, quæ in immensum nostros vsus auxerunt, vt nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur, quo fit, vt diues non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita, si errorem communem recipimus, nec sua opinione quisquam erit diues, nec aliena.

24. Nec malum, nec frontem.

Nec mali quid feceris, reueritus Deum, nec quod malum aestimetur, reueritus homines, tum ne alios offendas, aut exemplo sis ad malum.

25. Sapiens solus longæuus.

Vita enim stultorum non est vita. Ea demum est vita, quæ per sapientiam agitur. Ita preferendus est vnus dies sapientis longissima eternitati stultorum, ex Cicerone V. Tusculanarum quaestionum.

26. Nocere promptum, vt pessimum.

27. Prodesse abstrusum, vt optimum.

Nibil est tam imbecillum, aut tenue, quod non possit aliqua nocere, sed prodesse difficilissimum,

num, non est hoc cuiusuis. Et nocere pessimum, nempe diabolicum: prodesse verò, vipote diuinum, prestantissimum, iccirco nemo explicare debet vires suas nocendo, cum aranei morsus possit hominem necare, sed inuando, quod rarum est & pulcherrimum, diuinæque naturæ cognatum.

28. Pauper egens, non carens.

Non est pauper qui caret, sed qui eget, qui desiderat. Socrates forum ingressus, Quam multis, inquit, ego non egeo.

29. Alienis lachrymis cautior.

30. Alieno risu lætior.

Non est gaudendum alienis malis, sed danda opera, vt illis fiamus cautiores, ne in illorum causam incidamus, nec inuidendum alienæ lætitiæ, sed gaudendum, tanquam si tibi contigisset.

31. Cor canum in iuuenili corpore.

Vt sit prudentia senilis in iuuentute, cor enim sedes est ingenij et mētis, vnde cordati homines.

32. Pedica nimia fiducia.

Decipitur facilè, quisquis nimium fidit alijs, sed potissimum, qui sibypse, ne virtuti quidem sua, vnde facile nascitur arrogantia, & vanitas, qua sapissimè virtutibus succrescit.

33. Columbi oculus in serpentino corde.

Hoc ex Euangelio: Estote prudentes, vt serpentes, & simplices sicut columba. Decet enim

nos corde sapere, sed oculo in iudicando vti minimè maligno aut vafro.

34. Oculus in sceptro.

Nulla virtus magis decet principem, quàm prudentia. Quid enim aliud est potentia in stulto, quàm gladius in manu furentis? Istud sumtum ex Hieroglyphicis Aegyptiorum.

35. In virtute delphinus.

Narrant nullum animalium celerius esse delphino. Admonemur, nõ debere nos differre bene agere, sed vti in eo aggrediendo magna celeritate.

36. In vltione Callipedes.

Suetonius in Tyberio refert, hunc seu hominem, seu animas aliud, cum diem totum se commouerit, non promouere tamèn cubitum vnum, vt tarditas illa in prouerbium venerit. Significat symbolum, lentissimos debere nos esse in vlciscendo.

37. Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum, Tempori pare: de quo Plato, & Cicero, & Seneca. Accommodare se debet vnusquisq; tempori, nec speret, coacturum se tempora, vt suis rebus seruiant: ipse potius presenti rerum statui subseruiat.

38. Tempori parcus dispensator.

Et istud vetus: Tempori parce. Nihil carius debet nobis esse. Quippe nihil aliud est tempus, quàm vita, quàm vnusquisque tantum se amare profitetur, cum nullius rei magis sit pro-

digus, quàm temporis. Seneca de breuitate vitæ eorum spectat.

39. Magno vendendum tempus.

40. Gloria Crocodilus.

Animal est in Nilo, amne Aegypti: cuius hanc ferunt naturam, vt persequentes fugiat, fugientes persequatur. Sic gloria quærentes fugit, negligentes sequitur. Salustius de Catone: Quo minus gloriam petebat, hoc eam magis assequabatur.

41. Hemerobia vana gloria.

Aristoteles scribit, ad Hippaniam Scythiæ fluiuium nasci bestiolas, quæ ad perendinum diem nunquam perueniât, quæ hac de causa dicuntur *hemerobidæ* & *hemerobiaz*, quasi diariæ: sic inanis gloria cito extinguitur, nec diuturna esse potest.

42. Disce viuere.

43. Disce mori.

Utrunque ex æquo discendum, & rectè viuere, & rectè mori. Nemo rectè moritur, qui non rectè vixerit. Hoc est totius vitæ exercitium, vt bene viuamus, nec iniquo moriamur animo.

45. Viue, vt post viuas.

Sic est hinc viuendum, vt ad alteram perueniamus meliorem, atq; adeo veram vitam. Nam præsens vita quid aliud est, quàm peregrinatio?

46. Virtus exercetur, non perit.

47. Generosa virtus flatu accenditur.

48. Vir-

48. Virtus inimicitijs fortunæ crescit:
Eodem pertinent: Virtutem maiorem fieri ad-
uersis, tanquam materia suorum incremento-
rum. Medium referri potest, vel ad statum ira-
tæ fortunæ, vel ad laudem.

49. Extorquet quies.

Nullum imperium grauius aut potentius qui-
eto, in quo inest plus autoritatis & maiestatis,
quàm in vehementi ac turbulento. Tale descri-
bit Virgilius Aeneid. Ac veluti magno in popu-
lo. Et Claudianus de consulatu Manlij Theodori:
Imperium concitatum, vt multum habet impe-
tus, sic minus virium, citius contemnitur, fa-
cilius frangitur.

49. Terret imperium.

De imperio vehementi, quod metum quidem
incutit, sed debilitat subditorum vires.

50. Blandum imperium imperiosum.

Maiores enim habet vires, & fortuna cogit.
Ausonius: Blando vis latet imperio.

51. Domitrix omnium patientia.

Virgilius: Vincenda omnis fortuna ferenda
est. Fortuna & casus humani & impetus ho-
minum retunduntur, si opponatur moles pati-
entiae, quod ostenderunt martyres nostra pietatis.

52. Nobilitatem non dat vnus dies.

Nemo est nobilis, quod his aut illis parenti-
bus natus sit, nec fors nascendi, quæ vno die
contingit, facit nobilem, sed præclari virtutis

aëtus. Iuuenalis:

Tota licet veteres exornent vndique cere
Atria, nobilitas sola est atq; vnica virtus.

53. Generositas virtus, non sanguis.

Ad idem tendit. Inductione ad eam rem vtuntur. Quis equus generosus? quis canis? nonne qui optimus? & sic in ceteris animantibus ac stirpibus. Ergo & generosus homo non alius, quam optimus.

54. Fortuna nimis blanda hamata.

Publius in *Mimis*: Fortuna cum blanditur, captatum venit. Nulla est alia fortuna quam Deus, sed admonemur, non efferri, non fidere corporis ac diuitiarum successibus, hi enim fortunæ nomine solent intelligi, nec Deus nos fallit, ipsi nos fallimus, stultè vtentes rebus.

55. Fortuna fallacior, quò blandior.

Quod ego ad moderationem animi Cardinali Cronio dederam, sed non tam symbolum id fuit, quam raticinium. Nam cum se effusissimè fortuna in illius & Ceruiani patruī sinum effudisset, repente vtrunque absumpsit, sed Cardinalem adolescentem adhuc, alterius & viginti annorum.

56. Stabilissima fortuna stultissima.

Idem *Mimus*: Fortuna nimum quem fouet, stultum facit. Adimit enim mentem, & tantis successibus insolescit animus humanus, vt iam nec alios ferre possit, nec se. Memini matrem
tuam.

EMAN
à Sic
quid
tuna
man
Etur
infel
tiffin
dici
bac
5
H
Et ap
consi
5
C
corp
form
aut
consi
ceron
5
O
Theo
euro
6
lum
T
iam

tuam sapientissimam fœminam dixisse mihi, cum
 à Sion ad Richemondiam cymba veheremur, se-
 quidem temperatam & mediam quandam for-
 tunam malle, quàm vel asperriam, vel lenissi-
 mam: alterutrum tamen optandum si esset, ele-
 cturam citius, tristissimam quàm blandissimam:
 infelicibus non deesse consolationem, fortuna-
 tissimis deesse mentem. Quod dictum verè pu-
 dici pectoris & sapientis, ego apud multos in
 hac regione celeberrimum feci.

57. Corpus excors fragile.

Horatius: Robur sine consilio mole ruit sua.
 Et apud Ciceronem sæpe, Nihil esse vires citra
 consilium.

58. Cor vel incorporeum firmum.

Consilium magnas per se habet vires, etiamsi
 corporeæ vires desint, quod ostendit natura in
 formicis aut apiculis. Salustius: Non viribus,
 aut velocitate corporis res magna geruntur, sed
 consilio & autoritate. Eadem est sententia Ci-
 ceronis in Catone maiore.

59. Fideli nullæ seræ.

Omnia ei concreduntur, nihil est ei clausum.
 Theognides: O Cyrne, argento fidelis præstat &
 auro. Contra, infideli nihil est satis clausum.

60. Autoritas rerum agendarum te-
lum.

Plura perficit autoritas, quàm vires, aut et-
 iam consilia. Declarari hoc potest in principibus,
 qui

qui magnas res gerunt, non tam opibus aut sapientia, quam autoritate & maiestate. Bella, dicebat Caesar, fama plurimum confici. Multum quoque interest quis dicat, honoratus, an inhonoratus, ut ait apud Euripidem Hecuba.

61. Veraci creditur & mentienti.

Propter autoritatem & præceptam fidem.

62. Mendaci non creditur, & iurato.

Aristoteles interrogatus, quid lucrarent mendaces, respondit: Ut cum vera dicant, nemo credat.

63. Magnes amoris amor.

Nihil est, quod sic alliciat amorem, ut amor. Martialis: Hoc non fit verbis, Marce, ut amaris, ama. Est naturalis quædam in rebus coniunctio & harmonia, ut nemo illum oderit, quo diligitur. De hoc Plato, Seneca, & alij.

64. Philtra amor.

Itaque non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quam amore.

65. Magnum satellitium amor.

Claudianus: Non sic exubiæ, nec circumstantia pila, ut tutatur amor. Salustius: Non arma, aut opes præsidia regi sunt, sed amici. Nemo enim vult nocere ei, quem amat. Simile est quod sequitur.

66. Firmissimæ opes amor.

Non modo impia, sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui aiunt, omnia in

pecc

SATELLITIVM.

pecunia esse constituta, amorem parum posse, cum videamus maximas opes propter odium subuersas, minimas verò & infirmas amicitias constabilitas. Hinc verbum vetus: Vbi amici, ibi opes. Apud Germanos & Scythas nullæ fuerunt olim opes aliæ.

67. Vbi terror, ibi timor.

Necesse est eum timere, qui terret alios. Ex vetere sententia apud multos celebri.

68. Vbi vber, ibi tuber.

Apuleius in Floridis: Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus, datum, quin & tamen admissum sit aliquid difficultatis, vt etiam in amplissima quaq; laticia subsit quepiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis & fellis: Vbi vber, ibi tuber.

69. Omnia proposuit labori Deus.

Horatius: Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. Et Virg. Labor omnia vincit improbus. Ferunt fabula, Iouem hominibus omnia venalia exposuisse, precium esse laborem. Dicit non potest, quantum in re omni valeat quantulacunque sedulitas, vt de formicis scribit Plinius.

70. Immodica imbecilla.

71. Modica firma.

Cum Theopompus Rex Lacedæmoniorum Ephoros regio imperio opposuisset, querenti uxori, quod minorem filijs potentiam esset traditurus, quam à patre accepisset: Atqui firmiorem, inquit,

SATELLITIVM.

inquit. Modicum verò, cum mediocre est, tum moderatum. Vtroq; dictum pertinet. Et in omni vita res mediocres incundiores ac stabiliores sunt, quàm vastæ ac immanes. Unde illud Hesiodi, Dimidium plus toto: quia mediocritas nimietate præstabilior. Et Claudianus: Vivitur exiguum melius.

72. Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem peruenit, nisi auxilio minorum: quo grauius est illum infirmiores despiciere, quorum adiumento eò euectus est, unde hoc ipsi facere liceret.

73. Vicit vim virtus.

Virtus vt Deo cognata, vires omnes hominum infringit.

74. Strauit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, potentiores esse virtutem opibus & casibus fortuitis, vt magni & excellentes virtute viri, humanos casus sublimes & intrepidi calcarint, & quibus opes succubuisent, ea virtus superauit, velut carcerem Socrates, Rutilius exilium, inimicitias potentum Cato, sed atrocissima dictu nostri martyres.

75. Fortitudo in fortunam non homines.

Non est fortitudo cadere, sternere, cladem hominibus afferre, hoc beluarum est non hominum. Vera fortitudo est, vicia cohibere, fortuita

vita despiciere, nihil nisi pbitatis timere iactura.

76. Optima, cibus inuidia.

Inuidia non arrodit nisi excelsa & optima :
humilia, abiecta, vilia negligit, non sunt illi esui.
Molestum est, inuidiam ferre, & tamen mole-
stius, nihil habere inuidendum.

77. Inuidia sibi & alijs venenum.

Alia perimit, sed primum seipsam, in ceteris
inuidia est iniquissima, in hoc aequissima, quod
& illam tanquam veneno consumit, in quo est,
& eum vlciscitur, quem impetit.

78. Inuidia vipera.

Ferunt hanc edi, arrosis matris lateribus, ita
priusquam exeat, matrem perimit. Sic inuidia
primum omnium enecat eum, in quo gignitur,
tum prodit venenatissima fera.

79. Quod Deo, & homini.

Aequum est, nos ipsos voluntati Dei præbere
morigeros, ac obsequentes, nobisq; idem placere,
quod Deo. Ne quis indignetur aut improbet, res
sic aut aliter euenire, cum autor omnium sit De-
us, nos quorsum tendant ignari.

80. Da cæcus.

81. Accipe oculatus.

Decet eum qui dat, non meminisse beneficij,
nec multum spectare cui det, certe continuo ocu-
los auertere, ne exprobrare, aut imputare vi-
deatur, aut laudem querere. Eum vero, qui acci-
pit, intueri non tam munus, quam dantem, &
semper

SATELLITIVM.

*Semper meminisse gratiæ. Itcirco fingunt tres esse
Gratias, duas nunquam retrospicere, tertiam
semper priores intueri.*

82. Bonus bonis & malis.

83. Malus nec bonis nec malis.

*Bonus & admirabilis & charus est bonis &
malis: malus verò neutris.*

84. Præsidium in innocentia.

*Inter tot vitæ huius pericula, cum reliqua o-
mnia iniuriæ obnoxia sint, innocentia noceri non
potest: cum & reliqua fluxa, & euanida, &
infirma sint, sola innocentia efficit, ne aliqua vio-
lare possimus, nec quisquam alia re magis fide-
re, aut alia debet comparare suæ salutis muni-
menta, quis non tutus modo agat inter pericula,
sed inter maximos terrores securus. Innocentia
humanorum summum, inquit Plinius in præsa-
tione.*

85. Matura.

*Quod aliter dicitur: Festina tardè, Augusti
verbum apud Suetonium. Per quod intellige, de-
bere in negocijs gerendis celeritatem tarditati
admisceri, nec quicquam nimis properanter agi,
nec nimis lente. Hæc duo, verbo unico significari
putant, Matura, vt apud Salustium: Nam prius-
quam incipias, consulto: & vbi consulueris, ma-
ture opus est factò. Quanquam in consultando
velim suscipi plus tarditatis, in agendo autem,
modo satis grauitè deliberatū, plus celeritatis.*

86. Ci-

86. Ciconiæ beneficium.

Ciconiæ hic mos est, vt vnum è pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata: tum & parentes senio confectos tamdiu & nutrit, & gestat humeris, quam ipsa eis fuerat paruula atq; imbecillis educata: vnde ἀντιπιδαιεγῆν. Ita optimè in eam collocatur beneficium, & in homines gratos: qui eius significantur nota, tametsi commodandum est cuiunq; possis. Quod vulgo nostrates dicunt: benefac, nec spesces cui: sed gratis, potissimum propter exemplum.

87. Comœdia yita humana.

Est enim ceu ludus quidam, in quo vnusquisque agit personam suam. Danda est opera, vt moderatis affectibus transigatur, nec cruenta sit catastrophe, aut funesta, qualis solet esse in Tragœdijs, sed leta, qualis in Comœdijs, ideo additur:

88. Ne vita Tragœdia.

In qua turbulenta & sæua sunt omnia.

89. Confide rectè agens.

Neminem metue innocens, nam probo animo nemo potest nocere, & si corpori noceat, hætenus nocet, vt animam ex eo tanquam è carcere in libertatem emittat, veramq; vitam.

90. Veritas temporis filia.

Verum, quod diu latuit, procedente tempore existit & apparet, ne quis fidat mendacio, vel putet in occulto veritatem semper fore. Cicero:

Opinionum commenta delet dies, naturæ iudicia confirmat.

91. Lupus mendacio tempus.

Vorat enim, & absunit.

92. Veritas premitur, non opprimitur.

Laborat verum, sed eluctatur tandem.

93. Mendacio comites tenebræ.

Tandem enim obscuratur, tum & amat tenebras, quibus tueatur sese.

94. Veritatis splendor comes.

95. Exilium inter malos.

Non est exilium à patria abesse: sed à bonis, & inter malos agere. Relegarunt Sinopenses Diogenem Cynicum, Et illos relegam, inquit Diogenes, cum hic Athenis viveret, illi in Pontica barbarie.

96. Ne hilarem insaniam insanias.

Ex Seneca, quum quis mente abiecta, vel submersa, voluptatibus se & delicijs mancipavit.

97. Inter spinas calceatus.

Admonet non incauté agendum inter inimicos, cumq; inimicis septa sit hæc vita, circumspectione & magna cautione opus est ad eam transigendam.

98. Deum sequere.

Vetus dictum, *επει δειν*. Potest sic dici, Deus lux, ut illius & ductui atq; auspicijs te totum in hac vita militia permittas, & imperijs obtemperes, & exemplum amuleris.

99. Fa-

SATELLITIVM.

99. Fama pluris quàm opes.

Et iucundior est, & vtilior. Multos videmus magnis spoliatos opibus, propter aduersam famam, alios propter secundam & fauorabilem rumorem locupletatos.

100. Virtus pluris quàm famà.

Res solida & firma, & perennatura, pluris aestimanda est, quàm ficta, atq; adumbrata, & corpus quanto maioris, quàm vmbra?

101. Virtutis vmbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

102. Oculus in pectus.

In pectore est cor, sedes cogitationum. Perinde est, ac si dicas: Nosce te ipsum.

103. Non extorquebis amari.

Claudianus in Panegyrico sexti consulatus Honorij. Cetera extorquentur vi, amari non potest vis inferri.

104. Tempus edax rerum.

Quidij in Metamorph. xv. & Aristoteles: Omnia tempore contabescunt, & decidunt, præter Deum & spiritus, quibus ille immortalitatem communicauit.

105. Subiecta Dei manu consistimus.

Nec angeli, nec anima nostra sunt natura sua immortales, sed voluntate Dei, nec res vlla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustineret. Quò intolerabilior est in tanta infir-

SATELLITIUM.

mitate superbia, aut ingratitude, si non agnoscas, cuius munus sit vita, & ea quibus intumescis.

106. Gloria vento discutitur.

Cum aliud non sit, quàm flatus quidam.

107. Propter inuidiam vela opulentiam.

Inuidia (inquit Salustius) ex opulentia orta est: ideo opes celanda sunt, ne inuidiam nobis pariant, graue est enim eam ferre, quamuis innoxiam.

108. Honores onera.

Multa cura & sollicitudines suscipienda sunt, multi labores adeundi constitutis in dignitate, aut honore, maxime, cum illum student conseruare. Non minus erit venustum, si dicatur: Fasces, fasces. Erant fasces magistratum Romanorum insignia. Sunt & fasces sarcinae ac onera.

109. Virtutis radices altae.

Ad stabilitatem virtutis pertinet, cum reliqua vix summo solo harent.

110. Mortalibus immortalia praefenda.

Ut virtus & eius aeternum praemium diuitijs aut honoribus, aut quibusuis humanis affectibus.

III. Alata aetas.

Celerrime enim auolat, & fugiunt freno non remorante dies. Et hoc citius, si sit bona aetas, nam mala diutius immorantur & premunt.

112. Fi-

112. Fidens, non confidens.

Sperandum est bene, sed non stolidè, aut imprudenter, cumq; incerta sint omnia futura, nec in felicitate attollendus est animus, nec in aduersis contrahendus. Nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod maius sit viribus, aut verrecundie terminos excedat.

113. Cuius pudebit, pigeat.

114. Ne feceris, quod factum nolis.

Finis in re omni spectandus est, stultumq; est id agere, quod postea multo redempturus sis. Ne feceris, cum parum proderit penitentia.

115. Stulta de alienis superbia.

Videtur enim absouum, si ob eas te res extollas, quæ tuæ non sunt. Porro quid sit alienum, declaratur proximo symbolo.

116. Alienum quicquid adimitur.

Quod tolli potest, nostrum non est, vt fortuita & corporea, solus animus est noster.

117. Quod commodauit fortuna, tollet.

118. Quod mutuauit natura, repetet.

119. Quod parauit virtus, retinebis.

Commodata videntur à fortuna, quæ eadem redduntur, mutuata à natura, quæ similia, non eadem, sed vtraq; non diutius futura sunt apud nos, quam creditor aut commodator permiserit. At virtutis præclara facinora, quemadmodum inquit Salustius, sicuti anima ipsa, immortalia sunt.

120. Priuceps priuatis sublimior sentiendo.

Non decet principem aut opibus modò, aut potentia priuatis excellere, sed sensu quodam & opinionibus supra popularem captum sapientissimis: vt non moueatur exiguis & vilibus re culis, sicut plebecula: sed sit in eo, vt dignitas, ita sapientia quadam singularis. Indignum enim eos, quibus cateri parent, non melius de rebus censere, quàm vulgus imperitorum hominum.

121. Princeps multis consulendo.

Hoc demum est principem agere, publicas utilitates suis anteponere, existimareq; neminem esse inter subditos, cuius cura peculiariter ad se non pertineat. Itaq; Princeps officium suum implet propria cōmoda & proprios affectus exuendo, induendo communes: iccirco enim electi sunt Principes, vt essent, qui suis priuatis soluti curis, publicis excubarent. Licebit & sic dicere: Officium est imperare, non regnum.

122. Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe vel agas, vel cogites, reuerentus te ipsum.

123. Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut pœnitentia deleri, aut castigatione tolli, aut explicatione lenari, aut consolatione leniri, siue sit delictum, siue affectus aliquis.

124. Non

124. Non quàm diu, sed quàm bene.

Ad vitam & actiones omnes pertinet, Multis breue tempus seu vita contigit, seu quid aliud agendi: nemini adempta est in quantulocunq; tempore facultas rectè se in eo gerendi, quod instituit. Ideo non refert, quanta sit ei diuturnitas, sed qualis administratio. Nec vitam, ut sit bona, longam esse oportet, vel in vno momento sanctissimè licet viuere.

125. Nomen præ opibus.

Pluris enim faciendum est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, iuxta sententiã Salomonis.

126. Odiosus, modo immeritò.

Ne cures quod odio habearis, modo id culpa tua non contingat, quod aliquid ipse feceris odio dignum.

127. Ingratitudo multis immerentibus noxia.

Cessant enim homines benefacere, si in ingratos inciderint: ita gratos recusant experiri, ab ingratis lesi. Idcirco lex erat in Gratia aduersus ingratos, quod id viciũ videretur communiõni & societati hominũ vehementer damnosũ.

128. Iniuria obliuione vlciscenda.

Non est verior aduersus iniuriam vltio, quàm si obliuiscaris eius, sic enim nec animum vret, nec manus lædet, quàm si facta non esset.

129. Præcipitis consilij assecla pœnitentia.

Multum enim cogitandum & deliberandum est, antequam statuas. Sententia ex Platone sumpta.

130. Quod vni, & omnibus.

Pari sumus omnes creati lege. Quicquid mihi evenit, potest omnibus evenire, ne quis, cum aliena videt mala, securus agat.

131. Ne ferrum igni.

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagoræ Symbolis.

132. Lachrimis ignis extinguentus.

Iram contra te lachrimis & penitentia, & petitione veniæ placato, non solum Dei, sed etiam hominam, non est turpe veniam precari. Turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.

133. Fastigio caput summitte.

Potentia cede, ne cum opulentiore, aut maiore contendito.

134. Falso nomine non gaudendum.

Fluxum est enim & momentaneum, nec iuvat, cum re clamat conscientia.

135. Amicus, ut non alius.

136. Inimicus, ut non idem.

Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum eo versandum, ut non putes posse inimicum fieri. Inimicum verò sic oderis, tanquam aliquando amicus sit futurus. In quo damnatur à Cicerone sententia Biantis Prienci, quam secutus est in Mimis Publius.

137. Quod

137. Quod videri vis, esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata
& simulata, quod vera & solida. Magna istis
inest vis, infirma sunt illa.

138. Oculum in metam.

Spectandus est in omnibus rebus finis & ex-
itus, ne presentibus periculose decipiamur.

139. Nocens metuit poenam.

140. Innocens nec casum.

Nocens stimulante conscientia, metuit para-
tam legibus poenam, innocens fiducia conscientia,
nec humanos casus pertimescit, cum sua omnia
in se vno, hoc est, in animo & virtute posita esse
ducat, tum & illum sequitur, illi fidit, in cuius
manu sunt casus omnes.

141. Excusanda seruitus sub necessi-
tate.

Non dico honesta, ut Publius, sed excusanda,
causam enim probabilem potest asserre, cur ser-
uiat, quia necessitate impellitur, sed multum in-
terest, quam quisque fingat sibi necessitatem.

142. Ne a pudendo vincaris hoste.

Ut voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus,
ira & ceteris vicijs.

143. Turpibus ne seruito:

Ut vicijs & malis hominibus, quorum con-
suetudine fis peior, & eorum sceleribus videris
esse minister.

144. Amicum inimicum fugito.

Hoc est, assentatorē, fucatum amicum, & cum, vel
 qui sub amicitia nomine odit, aut contemnit, aut ad m
 inuidet. Sunt enim, qui amicos infelices dili-
 gunt: felicibus inuidet. Tum illos potissime fu-
 gito, qui amorem simulant, cum insidientur pro-
 bitati & virtuti, aut qui familiaritate ostensa, tutiu
 labem & ignominiam afferunt, quiq; ad flagi-
 tia & facinora vel exhortantur, vel incita-
 mento sunt exemplo sui.

145. Ne lingua mente celerior.

Cogitandum prius quid loquaris. Velocissi-
 mus datus est animus, ne quid possit cum per- enim
 uertere, si velit, debet hic esse lingua clauus.

146. Bellam cum vitijs.

Non cum hominibus debet geri bellum, nec comp
 vires ac robur in eos ostentanda, sed in vicia, affect
 qui sunt veri hostes, nobis exitiabiles.

147. Diuitiæ iniuriæ pignora.

Ex Eucherio Lugdunens. Multis fit iniuria, tet, v
 tantum vt tollantur opes, expilantur à furi- nocte
 bus, spoliantur à latronibus, & caduntur. In possid
 hos calumniatores inuadunt, in hos iudices acri- fruitu
 ter cognoscunt, & animaduertunt, præsertim cuius
 in ijs criminibus, ob quæ fortuna adimuntur, in Mim
 quibus nulli tutiores sunt, quàm qui quod per- 15
 dant non habent, nulli periculo ppiiores diuitib. Sin

148. Bona ad benefaciendum.

Non progr

Non conuenit bona vel animi, vel corporis,
vel externa data esse homini ad nocendum, nec
ad malefaciendum tributa sunt, quod nomen
ipsum indicat, ut & sibi prosint & alijs.

149. Maximæ opes prodesse.

Nihil iucundius ipsi, qui id faciunt, nihil eidem
tutius: nã qui profuit multis, hunc tuentur multi.

150. Thesaurus gratia boni.

Magnus est thesaurus gratia, quam vir
bonus debet pro beneficio.

151. Quod vides, non diu.

Quæcunq; in vita cernis, non diu cernes, aut
enim illa interitus auferet, aut te.

152. Ut verax sine suspicax.

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facile quæ
comperta non habet, affirmabit, ita mentietur
vicia, affectus impulsu.

153. Non diues, ni contemnas.

Ex Seneca: Nemo enim suis diuitijs, ut oportet,
utitur, nec fructum ex eis vllum capit, qui
noctes & dies pro illis est sollicitus: qui verò
possidet tanquam alienas, hic demum tanq̃ suis
fruitur. Nullum bonum iuuat animum, nisi ad
cuius amissionem ipse præparatus est. Hinc illud
Mimi: Despicere oportet, quod possis deperdere.

154. Expende.

Singulorum pondus & precium æstimandum,
tum quæ dicturus, quæq; acturus, exordia,
progressus, exitus rerum.

255. Si-

155. Sine querela.

Viuendum ita, vt non sit, cur vel de te quisquam cōqueratur, vel ipse, de quoq̄ aut de fortuna, nec ipse cuiquam facias iniuriam, nec factam tibi credas. Seneca de tranquillitate vite: Af-
suescendum itaq; conditioni suæ, & quàm minimū de illa querendum, & quicquid habet circa se commodi, apprehendendum. Nihil tam acerbū est, in quo non æquus animus solatium inueniat. Hoc in symbolum nostrum.

156. Frenum in linguā.

Ne soluta dicat quod noceat: vnde infrenæ nominantur.

157. Ne bos in linguā.

Allusio ad vetus prouerbium. Bos monetæ nummi erat Attici, & hinc ipse nummus sic appellabatur. Qui tacebant precio conducti, dicebantur loqui non posse, quod bouem haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, cum anginam causaretur, quidam dixit: Non anginam patitur, sed argentinam.

158. Accuratè cogita immutabilia.

Multum deliberandum est, antequam facias, quod factum mutari non poterit: vt ducere vxo-
rem sacris initiari, aut bellū suscipere, aut prælium committere. Potesi etiam aliò referri, vt

multi
quo
I
A
Elem
vel in
solitu
10
N
multi
dum.
10
N
prode
possit
16
In
numq
terpor
conue
curios
exules
16
Ex
mi, cu
deret,
16
mul-

SATELLITIVM.

multum de æternis illis post vitam cogitemus,
quo sanctius hic viuamus.

159. Longius, modo tutius.

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne se-
stemur dispendiosa compendia vel in eruditione,
vel in parandis opibus, aut eiusmodi. Augustus
solitus erat dicere: Sat cito, si sat bene.

160. Populo cede, non pare.

Non est cum multitudine pugnandum, belua
multicipiti: sed nec eius opinionibus assentien-
dum.

161. Et pilo sua vmbra.

Nullus est tam contemptibilis, qui non &
prodesse in loco, & quod facilius est, nocere
possit: ideo nemo contemnendus.

162. Hospes ne curiosus.

In aliena domo, in aliena ciuitate decet v-
numquemq; modeste se gerere, nec curiose se in-
terponere in administrationem. Multo magis
conuenit nos in hoc mundo minime sollicitè, aut
curiosè agere, in quo plane hospites sumus, seu
exules verius.

163. Cæde, modo doce.

Ex amore sciendi dictum à Diogene Antisthe-
ni, cum is sustulisset baculum, vt discipulum cæ-
deret, molestum sciscitatore.

164. Magnum hospitium magni ho-
spitis.

Non

Non potest exiguum esse hospitium, quod implet magnus hospes: nec contemnendum corpus, quod inhabitat excelsus animus.

165. Tota vita dies vnus.

Ex Quintiliano in Mathematico. Si omnia vicia huius diligenter excutiantur, quid aliud est vita tota, quam dies vnus? aut quid est in vniuersa vita, quod non sit in quouis die? vt mirandum sit, non exsatiari homines hysdem toties redeuntibus.

166. Diarij omnes.

Ex superiore pendet, & ad breuitatem actus referitur.

167. Ex vsu, non collatione fortunati. Vt sis diues, non spectandum est tibi, quantum alij possideant, sed quanto tu egeas.

168. Maiores superbus, minor mæstus.

Ad minuendam superbiam spectet quisque stantiores se, in eo, de quo intumescit: ad leniendum mærorē infeliciores, in eo, de quo tristatur.

169. Foris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mirè oculati sunt, ad se cæci. Argus centodulus fuit, talpa est cæca. Bella est de manticis apud Aesopum & Persarum quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vicia: altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: Domi Tiresius, foris lynx.

170. N

170. Ne nimium scrutare.

In eandem sententiam & sic: Ne molestus
percontator.

171. Certum in incerto.

Nihil est vita incertius, in hac paranda est
virtus, certissima possessio: intuenda altera illa
immortalis. Cogitanda mors, qua nihil est cer-
tius: vanæ & incertæ spes, & solitudines di-
mittendæ, quibus (quemadmodum Manlius in-
quit) dum quarimus ævum, perdamus.

172. Voluptates spectata abeuntes.

Nam cum adveniunt, delectant, ideo pulchræ
iucundæq; existimantur: recedentes, turpitudi-
nem ac fæditatem suam produnt. Posset sic ad-
formari: In voluptate dorsum, non faciem. Vide-
bis fæditatem earum, & pœnitentiam, quam re-
linquunt: sic fit, ut eas auerferis, ac detestere.

173. Voluptas malorum esca.

Platonis sententia, Malus capitur volupta-
te, bonus consilio. Bono viro Deus est lex, malo
cupiditas.

174. Falle viuens, sed non te.

Vetus erat, ἄλλοι βίωσαι. Putant fuisse dictum
Epicuri: de quo Plutarchus, & Horatius: Nec
vixit male, qui natus moriensq; fefellit: adden-
dum tamen, ne quis seipsum in vita ignoret, et si
ab alijs ignoretur.

175. Non refert quâ, sed quòd.

Nihil

Nihil refert quâ tranſeas in hac peregrinatione vita, ſed quò peruenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, & illò peruenire, quò intendimus.

176. Scopulus in vndis.

Ut ſit in animo tanta firmitas, quam vnda omnes & fluctus humanorum caſuum concutere non valeant, ſemper immobilis & altior fortuna.

177. Miſerrimum pendere.

Inter ſpem & metum ſuſpenſum eſſe miſerrimum.

178. Ne bis puer.

Antiquum prouerbium, Bis pueri ſenes: de ſenibus deliris & dementibus. Admonet, ne in grandiore etate viuamus, aut ſapiamus pueriliter.

179. Ne laborem citra præmium. &c.

180. Ne laborem laboris præmium.

Laboris in res mundanas vel præmium eſt nullum, aut certe vanitas: vel alter labor honeſtior quidem, ſed moleſtior: vt qui dignitates dignitatibus mutant. Sic clamat Hercules ille in Tragœdia: Finis vnus mali, gradus eſt ſequentis. Interim præmium horum laborum eſt ſempiternus cruciatus, ſicut Paulus inquit: Stipendia peccati mors.

Pertuſo dolio nihil infunde.

Allu-

Allusio ad dolium Danaidum apud inferos, ut habent fabula. Ad multa tendit, ne quid des prodigo & profuso: ne rimosa auri, & loquaci arcanum credas, ne cupiditatibus inferuias, ne voluptatibus obsequaris, ne insatiabilibus largiri assuescas.

181. Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura dedit hominibus, tam fragili & infirmo, turpissimum est esse tam ferum & superbum animum, qui stulticia & superbia caelos etiam contingat.

182. Difficilis gloriae custodia.

Quam multa perferenda sunt studioso gloriae ut paretur, ut parta conseruetur: Maior perpendenda est seruitus, quam emittis de lapide: cum gloria, nisi fundamentis virtutis innitatur, fugacissima sit.

183. Malus potentiae custos metus.

Fragiles opes, quas multi metuunt, ac proinde oderunt. Sententia est omnium ferè sapientium, quam tractat in officijs Cicero.

184. Nescis quid terus vesper vehat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel confidat, vel desperet. Dictum est Varronis, qui sic satyras aliquot suas inscripsit. Eodem refertur: Inter os & offam.

185. Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia: quod

*Solum velatum reliquit ei natura: non est ex-
tenda tamen honesto tegumento. Nihil enim inue-
recundia detestabilius.*

186. Manum per frontem ne ducito.

*Allusio ad illud: Perfricare frontem, siue fa-
ciem, siue os: de ijs dictum, q̄ pudorem excutiunt.*

187. Splendor summus non intuen-
dus.

*Solem si sereno cœlo intuearis, nocet oculis,
interdum exœcat: sic si diuinitatis fulgorem
tentes contemplari, oculos mentis amittes. Qui
scrutatur maiestatem (inquit Sapiens) opprime-
tur à gloria. Non capiunt angustia mentis hu-
mana rem tam sublimem atq; amplam. Non vi-
debit me homo, & viuet, ait Deus: adoranda
sunt hæc, non scrutanda.*

188. Linguas ne præscinde, sed caue.

*Non est libertas hominibus tollenda, Nam
sicut Augustus dixit: Decet in liberis ciuitati-
bus liberas esse linguas. Sed sic viuendum, ne sit
cur homines suã in te libertatẽ velint exercere.*

189. Ora virtute obtura, non metu.

*Eodem spectat: Non claudenda sunt ora me-
tu, operculo fragili & inualido: bene agendo ef-
ficies, ne quis male de te sentiat, ac proinde nec
loquatur.*

190. Cogitatus liber.

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

191. Cogitatus quis cogitet? vis veritatis.

Hæc enim suspiciones omnes tollet, & tanta est, vt vltro in mentes hominum se insinuet: efficiatq; , vt nemini aliter libeat cogitare, sæpe nec liceat. Ideo rectè agendum est: non aliter assequemur, vt omnes de nobis rectè sentiant.

192. Homo homini par.

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, cum simus omnes à Deo parente omnium æquo iure conditi, & in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici. Deo imperium, homini consortiũ.

193. Suauissimus post laborem fructus.

Sic demum frui iuuat, cum res labore quaesita est, vt molestia præterita vsu præsentis leuetur. Vulgare est: Parta labore iuuant.

194. Animo corpus fulciendum.

Non succumbendum operibus honestis, & deficientibus corporis viribus, animi conatus tantus sit, vt labens ac decidens corpus sustentet: ex Seneca. libro de Vita beata.

195. Nocens se iudice nunquam absoluitur.

Semper enim accusatur, & condemnatur à cõscientia mentis suæ. Iuuenalis: Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi displicet auctori:

prima hac est vlcio, quod se iudice nemo nocens absoluitur. De hac re Cicero in Pisone, & pro Roscio Amerino, & Seneca multis in locis. Apud Quintilianum est illud prouerbij: Conscientia mille testes.

196. Ebrietas nec madida, nec sicca.

Ebrietas madida est, qua fit ex vino, aut cereuisia: sicca verò, qua affectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis & iudicij consopiuir, vt ira, latitia, metus, insolentia, ex immodicis fortuna successibus arrogantia, voluptates, & omne delectamentorum: genus, quam ebrietatem Græci vocant *δαιμον* quasi inuinam: Utraq; cauenda, vtraq; hominem extra se pellit, & impotentem sui reddit.

197. Potentiozem te ne admittito.

Consuetudo viciorum, & qui à philosophis habitus dicitur, à Græcis *εἶς*, violentissimus est tyrannus, cum animum occupauit. Ideo magnopere laborandum est, ne quis talis in nobis inualeseat: non erimus nostri iuris illo admissio. Idem dicendum de multis perturbationibus, vt ira, vt auaritia: sed potissimum ludi cupiditate, amore, & voluptate.

198. Precibus emptum carum.

Vulgare dictum. Cicero: Emere malo, quàm rogare. Item Apuleius in Florid. Magnum precium sunt preces: quippe illis additur verecundia.

dia. Sic igitur te compara, vt paucis egeas, quo pauca roges: & rogatus magnum te credito accepisse precium eius, quod rogaris, ne sis exoratu difficilis.

199. Quiesce nihil acturus.

Dictum Attilij, quod citat Plinius Nouocomensis: Satius est ociosum esse, quam nihil agere. Nihil agere est rem inutilem, aut non successuram tractare: consultius est quiescere, quam nihil agere.

200. Ingenium inexercitatum, torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro esse simile, quod ex vsu splendescit: at in ocio rubigine obducitur, & exeditur. Exercendum semper ingenium: ocia enim feracissimum viciorum seminarium: sed honesto aliquo & pulchro opere, velut eruditione & virtute: nam rebus flagitiosis aut turpibus exercere, hoc verè non exercere est, sed corrumpere, de quo est sequens symbolum.

201. Ingenium situ pereat, non sentibus.

Præstat ociosum degere, quam malis exercitamenti occupari.

202. Nullus sine linea dies.

Ex vetere dicto, & more Apellis Coi pictoris, qui tanta fuit in arte sua diligètia, vt nullus

præteriret dies tam alijs rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Et erat olim maximapars artis in lineis tenuissimè ducendis sita. Admonet, non debere diem vllum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus: opus videlicet ingenij, vel ad eruditionem, vel ad prudentiam, vel ad probitatem & pietatem spectans: quem dicunt fuisse Censorij Catonis morem. His verò, qui alijs artibus vitam quærunt, aliquid esse in sua cuique arte quotidie exercendum.

203. Calumniæ morsui nullum remedium.

Nullum ferè est tantum malum, cui natura remedium non parit, saltem fuga: at qui calûnia & elã mordet, & ante occidit, quàm sentiatur.

204. Beneuoli multi, consiliarij pauci.

Ex Salomone: Multis bene & velis, & facias: arcana tua ne cuius cõmittas, nec quemlibet consule. Delige, quo possis in hanc rem tutò & cum fructu vti.

205. Iustitia gratuita.

Ex Cicerone, primo de legibus: Nihil est iniustius, quàm iusticiæ premium quærere. Et qui mercede est vir bonus, mercede etiã erit malus.

206. Misericordia venalis, crudelis.

Crudele est eum, qui sic affectus est, vt misericordia indigeat, cogere aliquid pendere, quo
suble-

subleuetur. Est enim acerbus & immitis animus, quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207. Bonorum rector, malorum victor.

Ex Seneca, epistola lxxxv. In secundis regendum est, in aduersis pugnandum: fortuna prospera gubernanda arte, consilio, prudentia ingenio: irata retundenda magno robore, & inuito animo superanda, & calcanda.

208. Quod inuenisse pigeat, ne quaeras.

Satius est id ignorare: ut probrum domesticum, tristem sortem à diuinaculo: quæ si predicatur, nihil aliud, quam angit assiduo cor.

209. Tantum scis, quantum operaris.

Ferunt verbum hoc fuisse frequens diuo Francisco. Ita est. Verius scit vir bonus & rudis quid sit virtus, quam malus & doctus: & in rebus sacris Christi spiritus copiosissime prabet se pijs. Quid prodest malo scientia? nec verè scit, tametsi argute disserat: nam in peccato semper inest cæcitas. An non melius nouit, quid sit pingere, qui imperitè de pictura disputans, peritè pingit: quam qui doctissime disputans, indoctissime & lineas ducit, & colores inducit?

210. Persona publica priuatam deponere.

Cui magistratus, aut imperium, aut principatus mandatur, nō sciat, iam non sibi suas utilitates quarendas, sed populi, cui praeest, sic optime publicum officium administrabit, alioqui fiet tyrannus. Deberet pro curiarum foribus dictum aliquod in hanc sententiam inscribi, quo admonerentur magistratus, & eorum consultores: Huc ingrediens, personam priuatam relinque in limine, publicam sume.

211. Paruo fames constat, magno fastidium.

Natura paucis rebus satisfcit, fames exiguo cibo placatur & tollitur: ingentes mensa fastidium afferunt, & morbos.

212. Vnum est necessarium.

Verbum Domini & seruatoris nostri Christi, ad augendam curam pietatis, & minuendam sollicitudinem rerum periturarum. Procuratio & cibi, & potus, & rei familiaris, in qua Martha versabatur, utilis quidem homini ad tempus: at sedere ad pedes Domini, & illius verbum puris animis haurire, quod erat Magdalenae munus, id demum necessarium, & quod nunquam auferitur. Cum omnia siue ingenij decora atq; ornamenta, siue corporis atq; externa comoda expendis, intelliges vnum esse homini necessarium.

213. Mente Deo defixus.

Hoc symbolum tam fausto omine ponetur vltimum,

timum, quàm illud primum, Scopus vite Chri-
 stus. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso proficis-
 cūtur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos
 affigamus, si volumus beati esse, non alio clauo,
 quam mente ipsa. Possunt alia per multa symbo-
 la deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Hora-
 tio: sed præcipuè sacris literis, fonte vt copio-
 sissimo, ita liquidissimo ac purissimo: & scripto-
 ribus nostræ religionis, assunt prouerbia tot, &
 metaphora, & allegoria, fabula quoq; & hi-
 storia, quæ suppeditare magnum numerum pos-
 sunt: & nostra hæc mutari, atq; in alias verti
 formulas licebit, & ex scholiolis alia desumi.
 Quocirca nec illa attigi, quæ sunt omnib; in ore:
 Nosce te ipsum: Ne quid nimis: Sponde, iactura
 præstò est: quæ dicuntur tria Apollinis oracula:
 & Dimidium plus toto, quod Hesiodi: tum, Su-
 stine & abstine, quod Epicteti. Hæc quæ posui,
 sufficient siue ad sententiarum copiam, quæ om-
 nes penè his sunt conclusæ, siue ad ratio-
 nem ostendendam: quemadmodum
 alia possunt innumera ex-
 cogitari.

ISOCRATIS RHE-
TORIS AD NI-
COCLERM.

De Regno oratio.

Quidam soliti sunt, ô Nicocles, vo-
bis regibus vestes dono mittere,
aut æs, aurum cælatum, aliæque huiusmo-
di bona, quibus ipsi quidem indigent: at
vos abundatis. Quo impensè mihi videntur
illi palam non vos donare, sed mercaturam
quandam facere, & quidem multo
maiore astu ea venundare, quam hi, qui
profitentur cauponiam. At ego sic existimo,
hoc pulcherrimum fieri donum, ac
vtilissimum, quodque potissimum deceat
& me donantem, & te accipientem: si
queam diffinire, cuiusmodi studiorum
cupidus esse debeas, & à quibus operibus
abstinere, quò optimè urbem simul & regnum
administrare valeas. Nam priuatos
homines multa edocent, & maximè, quod
non franguntur delicijs, sed videntur laboribus
circa ea, quæ vitæ sunt necessaria
omni die. Deinde legibus cuncti vehementer
adstricti sunt, insuper licentia
quædam illis in palam amicos increpandi,
& inimicorum carpere mutuo errata.

Adhuc

HE.

Adhæc quibusdam poëtarum veterum documentis, ad vitæ rationem derelictis edocentur, quo pacto omnes deceat tales virtutum incrementa accipere. Porro, regibus nihil horum suppeditat: quandoquidem potius conuenit alios ab illis doceri. Deinde in principatu constituti imperiti, vt sunt, perseverant. Paucis enim mortalium concessum est, vt eos addeant: quibus verò id datum est, ad gratiam loquuntur. Etenim qui imperium sunt consecuti, & opum magna vi, rerûq; potiuntur, quum perperam illis vtuntur, hac occasione impulerunt multos, vt illis in ambiguo poneretur, quænam esset dignior, quam amplectaris vitam: priuatorum, qui sunt virtuosi magis, aut eorû, qui tyrannidem exercent. Cum enim prospiciant honores, opes, potetiam, similes illos omnes immortalibus putant, qui imperium sortiti sunt. Deinde verò vbi cogitant metû, sollicitudines, ac discrimina, dumq; animo volutant, quosdam ab illis, quib; minimè conueniebat, quippe prisca fide coniunctis, deniq; & familiarissimis regno cedere coactos esse, proinde plerisq; ambo hæc simul accidisse. Contra igitur arbitrantur quidã se viuere melius suo modo, quàm si tantis calamitatib; expositi,

, vo-
tere,
smo-
nt: at
iden-
erca-
multo
, qui
existi-
m, ac
cecat
m: si
m cu-
ribus
& re-
uatos
quod
ur la-
ffaria
vehe-
entia
pan-
rata.
dhæc

positi, toti Asiæ imperarent. Huius autem insolentiæ ac perturbationis causa est, quod regnum, sicut & sacerdotium omnibus viris æque conuenire arbitrantur: cum regnum sit rerum omnium præstantissimum, & maxima prudentia indigens. Nam singula quæq; agere necesse est, sed ex his maximè, vt hæc possit bonos mores præcipere, bonis florentissimis subditos conseruare, calamitates propulsare, semperq; in præsens laboribus consulere: generatim verò, quibus studijs principem tradi oporteat coniectandum, quibusue exercitijs vacet, conabor attingere. Verum si munus suscepti operis dignum videatur institutum, difficile fuerit à principio iudicare. Multa enim poemate ac oratione soluta conscripta, dum in cogitatione versabantur eorum, qui illa condebant, magnam expectationem de se dabant: at perfecto opere, alijsq; tradita legendi copia, multo inferiorem gloriam ab ea, quam sperabant, acceperunt. Verum nihilominus conatus ille præclarus mihi videtur, exquirere, quæ alij præterierunt, instituta regnandi: qui enim priuatis præcepta viuendi tradunt, illis solum profunt: at si principes multitudinis ad virtutem adhorta-

hortati fuerint, vtrisque rem frugiferam
præstant: & his, qui principatum gerunt:
& eis, qui parent imperio. His enim prin-
cipatum reddunt tutissimum, illis verò
Rempub. non iniucundam constituunt.

PRIMUM igitur quod consideremus
est, in quo versetur regum officium. Si
enim caput & summam generatim huius
negocij acceperim, huc prospectum in-
tendentes, melius de alijs quoque parti-
bus differemus. Puto autem omnibus in
confesso esse, decere reges ipsos, urbem
laborantem quietam reddere, eamque
quam florentem fortuna habet, conser-
uare: denique ingentem ex parua efficere;
nam alia quæ indies acciderint, harum
rerum gratia facienda sunt. Atqui perspi-
cuum est, quod oportet eos, qui res il-
las sunt gesturi, aut de his consultabunt,
minimè torpere desidia, sed prospicere
vt alios præcellant in rebus administran-
dis prudentia. Constat enim talia esse im-
peria, qualis illorum animi sententia, qui
ea peperere. Neminem igitur ex athle-
tis sic debere corpus exercere, quemad-
modum reges intèdere animum. Omnes
enim theatrales ludi, nulla portio viden-
tur eius præmij, pro quo vos singulis qui-
busque laboratis diebus. Quod volutans
mente,

mente, animum aduertas oportet, vt
quantum honoribus cæteris præstas, tan-
tum & virtute ipsos superes. Neq; arbi-
traris diligentiam in ijs negocijs vtilem
esse: verum ad hoc, vt meliores ipsi ac
prudētiores euadamus, nihil habere mo-
menti, adhæc non censeas hominum ge-
nus adeo esse infelix, vt cum veras artes
repererit, quibus eorum ingenia mansue-
fcerent, ac vehementer idonea fierēt, no-
bis ipsis contra nihil suppetere, quod ad
virtutem capessendam conducatur. Inanis
deniq; esset disciplina atq; industria, qua
animum possunt reddere meliorem. Sic
igitur imbutam geras mentem, & quos
præsentis habes prudentissimos, tibi ad-
iunge, alios proinde, qui absunt, accerse.
Præterea poëtarum illustrium ac sapien-
tium ne careas oportet peritia, sed illo-
rum auditor fias, horum autem discipu-
lus. Deinde præbeas te inferioribus iudi-
cem, maioribus autem concertatorem.
His deniq; exercitijs celerrimè euades is,
qualem ab initio oportere diximus eum,
qui recte imperauerit, urbemq; vt par est,
gubernarit. Potissimum autem te ipsum
ad hæc adhortatus fueris, si molestum
arbitreris peiores melioribus domi-
nari dementioresque prudentioribus
præscri-

prescribere. Quanto enim vehementius
aliorum amentiam vicio dederis, tanto
magis animum exercebis tuum.

Principium igitur sumere hinc oportet
rerum gerendarum decentium, vt post-
hac humanum te exhibeas, & urbem a-
more complectaris. Neq; enim equos aut
canes, hominesque, aut res alias huiusmo-
di bene quis subdiderit imperio, nisi ob-
lectamento pertrahat ea, quorum ipsum
necesse est vti opera.

Curabis autem populum & ab omni-
bus charus haberi studeas: id explora-
tum habens, quod paucorum regna re-
nuia, & aliarum Rerumpub. gubernacu-
la diutissimè permanserunt, in quibus
popularis multitudo beneuolè tractata
est.

Pulchrè proinde principatum gesseris,
si plebem contumelia affici non sinas, ne-
que illatam contemnas. Verum id prou-
idendum, vt optimi viri honoribus geren-
dis eligantur: ne, si secus fiat, plebs iniu-
stè vexetur. Hæc enim elementa prima &
potiora bene instituendarum urbium
extiterunt.

In ipsis autem constitutionibus & ex-
ercitijs, quicquid inane est, emenda: aut
quod non admodum rectum est, reijce:
& quam maximè inuenias leges optimas.
vel

vel imitare eas, quas obseruant, alij omnino honestissimas quasq; Quare autem leges vndequaq; iustas & vtilis, atq; inter se non dissidentes: sed neq; vllas continent ambiguitates, vtpote breuissimæ, concordiam celerrimè in Repub. conciliantes. Hæc enim omnia inesse oportet rectè latis legibus. Hunc fructum ciuibus ipsis proponere tanquam apprimè vtilem: factiones autem vt perniciosas, quo istas fugiant, illum promptè amplectantur.

Iudicium præterea exercens inter mutuo contendentes, non ob benevolentiam hinc inde in diuersum traharis, sed semper similem inter æquales profer sententiam. Equidem decorum est ac vtile, regum animum esse firmum ac immobilem erga iustos, quemadmodum & leges non conuenit vacillare.

Gubernare coneris urbem æque ac paternam domum, apparatu splendido ac regio. In rebus autem gerendis diligentia præcipua, quo magnificus simul & cõstas habere, munificentiam nõ ostẽtando in immoderato sumtu, quo mox euanescit. Sed in his, quæ superius commemorauimus, data rerum amplificandarum dignitate, & in amicos beneficentia. Hæ enim sunt impensæ, quas etiam factas nequam
quam

quam perdas, tuisque posteris maiorem gloriam, quam sumptus ille fuerit, his relinques.

In colenda religione hoc ages, quod maiores tui tradiderunt: putesque illud esse sacrificium omnium potissimum, atque obsequium maximum, si optimum virum atque æquissimum te præstiteris. Maior enim spes manet illos, qui eiusmodi sunt, quam eos, qui victimas multas cedunt, officiosi circa religionem.

Decorare coneris magistratus potiores honore & familiaritate tibi coniunctos, fideque maiore atque benevolentia: Tutelam munitissimam arbitratus esse corporis tui amicorum virtutem, civium benevolentiam, & tui ipsius prudentiam. His enim comparari atque conservari imperia potissimum queunt.

Ne negligas privatorum domos: sic putes eos, qui profusiores sunt, tuas opes attenuare, illosque qui negotiantur, tibi diuitias parare. Omnium enim civium bona, æqui principis sunt propria.

Omni tempore veritatem in te lucere curabis, ita ut maior fides verbis adhibeatur tuis, quam aliorum iurijurando.

Omnibus peregrinis tutam urbem exhibe, sitque illi in commercijs legitima constantia.

stantia. Multos autem facias aduenticios non eos, qui tibi munera afferunt, sed qui abs te recipere postulauerint. Honoribus enim afficiens tales, maiorem apud alios gloriam comparabis.

Metum fac adimas ciuibus tuis, nec formidabilis esse velis insontibus. Quomodo enim alios erga te affectos esse uoles, ita & tu te exhibe illis.

Ne quicquam facias iratus: specta autem alios opportunitatem nactus, grauis tunc apparens, nihilq; te latere ex his, quæ sunt, prædicans. Mitis proinde sis in irrogandis pœnis, attenuando supplicia delinquentium. Principem autem ages, si non grauitate, aut acerbè puniendo: sed cunctos superaueris moderatione, ut illorū saluti ipse melius consulere videaris.

In bello polleas rei militaris scientia & apparatu, pacem cogitans, nē unemq; citra iusticiam circumueniens. Eo autem sis animo erga vrbes tuis viribus inferiores, quo principatu tibi superiores in te esse desideras. Prælium verò inieris non cum omnibus, sed cum ijs, qui victi commodis cedant. Stultos nimirum iudicant eos, quib; non profuit victoria, sed iacturam facientes potius vincuntur.

Illis inesse arbitreris animi magnitudinem,

nem, non qui ardua aggrediuntur, ea
complectendo: sed qui moderatione qua-
dam affectata constanter efficere possunt
ea, quæ conantur.

Initeris non eos, qui maximo impe-
rio potiuntur: sed qui optimè, quæ ha-
bent, gubernant. Deinde existima pror-
sus te felicem, non si cunctis per metum
ac pericula domineris: sed si, vt regem
deceat, te exhibeas, atq; id agas. At præ-
sentibus contentus, mediocritatem eli-
gas: sic fiet, vt nullius rei indigeas.

Familiariter vttere non omnibus, qui
volunt, sed moribus tuis & vita dignis.
Nec verò ijs quibus cum iucundissimè a-
liquando fueris conuersatus, sed quorum
opera præclara Reipub. mania obieris.
Diligenter autem fac scruteris ex alijs eo-
rum conuetudinem, quum non ignores
cunctos, qui te accedunt, ex familiaribus
mores tuos iudicare.

Tales rebus agendis præfeceris, quas
tu tractare nequeas, vt non detrectes ipse
accusationes in te suscipere, quæ illis ob-
ueniant.

Fide erga te integra putes, non omnes,
qui facta tua laudant, dicta q;: sed qui er-
rata obiurgant. Potestatem autem apud
te habeant loquendi sapientes, vt si quid

agendum fit addubites, non desint qui tecum periculum faciant.

Despice adulandi peritos, eosq; qui assentatione benevolentiam captant, ne meliores apud te partes occupet improbi. Aures adhibe alienis colloquijs, tentesq; noscere simul qui sint fabulantes, qualesq; : deinde quid negocij tractent. Porro eisdem eos pœnis afficies, qui falsescam calumniam confinxerint, atq; qui lus admiserint.

Impera tibi ipsi, non minus tui, quam aliorum victor existens. Putes autem potissimum decere regem, ut nulli seruiat voluptati. Præterea edomes magis desideria, quam subditos tibi ciues.

Neminem temerè in conuictum tibi assumseris, neque id abs te. Sed illorum contubernio assuesce delectari, à quibus ipse incrementa accipies, quibusq; alios superare gloria videaris.

Haud quaquam gloriam quæras in rebus illis, quæ improbis æquè factu possibilia sunt: quin potius circa virtutem strenuus sis, qua cum sceleratis nihil est commercij.

Credas esse verissimum, non eum, qui tibi in propatulo honor ob timorem fit: sed cum priuatim ciues coeunt, animi tui magni-

magnitudine potius, quàm fortunarum
admiratione capti.

Cela alios, si quando tibi contingat in
re turpi gaudium: palam enim sic facies,
circa res præclaras tuum versari studium.

Ne animum inducas tuum, alios dece-
re honestè vitam agere, regib⁹ immode-
stè viuendi relictam licentiam: sed ea sis
temperantia, vt exemplum rectè viuendi
constituas: compertum habens, vrbium
mores prorsus ad similitudinem compo-
ni principum. Argumentum verò recte
gubernati regni hoc est, si subditos vide-
as locupletiores redditos, ac vehementer
modestos tua cura atq; diligentia.

Plurimum gloriæ iuncta honestate po-
tius, quàm ingentem diuitiarum vim libe-
ris relinque, nã hæc quidem fluxa est, illa
autem immortalis. Et quidem per glori-
am facile opes comparaueris: at gloria o-
pibus non emitur. Adde, quod diuitiæ
etiam improbis affluunt: verum gloria
non nisi illustrium est possessio.

Delicias vestium, & alium corporis
cultum non negligas. Verum in alijs, quæ
ad regem pertinent, curis fueris mode-
stior: vt qui faciem videant tuam, dignum
imperio te iudicent. Proinde, qui familia-
rius tibi adhærent, animi robur pensis-

rantes, eiusdem sint de te opinionis.

Côsidera tecum prius semper id, quod loquaris, aut agas: vt ne in minimum quidem errorem te incidere contingat. Vehementem proinde vim opportunitas ministrat in rebus, quam dum exactè scire nequeas, penuriam potius elige, quàm abundantiam, nam ad mediocritatem habendam, præstat minus agere, quàm nimis.

Salibus fac sis urbanus, nec minus grauis. hoc enim regem decet, illud verò in domestico conuictu congruit. Difficilimum autem est in vtroq; excellere, sed ad omnia planè accommodatum. Inuenias enim, qui erga ciues vtuntur grauitate, sed rigidi sunt. Alij dum affectant urbanitatem, humiles & abiecti redduntur. Vtendum autem est vtroq; pro opportunitate, vt quod in vnoquoq; viciosum fuerit, explodatur.

Nauabis operam, vt ea cognoscas, quæ scire decet regem: id autem vsu consequeris, & philosophiæ studio. Istud quidem iter, quò pergas, ostendet, ille in rebus gerendis promptitudinem præbebit, vt facile accommodatus fueris negocijs. Inuere quæ aliquando acciderunt plebeis, atque illis qui tyrannidem administra-

runt.

runt. Nam si præterita memoria repetas,
melius circa futura deliberaueris. Rem
graue[m] existima, quosdam priuatos e-
mori affectasse, quo vita defuncti laudi-
bus extollatur. At reges non audere con-
tingere honesta studia, è quibus gloriam
insignem adhuc uiuentes consequantur.

Statuas relinque, quæ virtutis sunt
monumentum magis quam staturæ cor-
poris.

Præcipuè elaborandum est, vt quàm
tutissimum te & urbem tuam conserues.
Quod si necesse sit subire discrimina, eli-
ge cum gloria mortem oppetere magis,
quàm cum dedecore vitam agere.

In omnibus quæ egeris, semper in me-
moriâ subeat te regem esse, curaq[ue] ne
quid indignum tanto honore egeris.

Caue contemseris naturam tuam, tan-
quam ea omnis simul sit interitura. Sed
quoniam mortale corpus sortitus es, im-
mortalem autem animam: cura vt animæ
æternam post te relinquantur memoriâ.

Cogitabis proinde de honestis loquū
studijs, ne aliter assuetus, paria dictis ani-
mo sapere videaris.

Quæ verò tibi singula pensitanti appa-
ruerint optima, ea fac opere perficias.

Quorum æmularis gloriam eorum res
gestas imitare.

Quæcunq; liberis tuis agenda confu-
lueris, illis te inhære dignum putes.
Quæ à nobis dicta sunt, in vsum vitæ re-
cipe, aut certe meliora inquire. Sapien-
tes iudica, non qui diligenter de minimis
contendant, sed qui aptè de maximis dis-
ferunt. Nec verò credas ijs, qui alijs felici-
tatem pollicentur, cum ipsi summa la-
borant inopia. Aliter de illis sentias, qui
modestè de se loquuntur, illisque quibus
cum conseruantur negocijs, ac homini-
bus se accommodauerint. Neque animo
consternati vnquam sunt ex rerum varie-
tate, quin potius æquo animo atq; mo-
destè res aduersas atque prosperas ferre
didicere.

NEQVE mireris, si multa eorum, quæ
recensuimus, prius cognita habeas: ne-
que enim id me latuit, sed probè cal-
lebam in tanta multitudine popularium
atque principum plerosque verbis expli-
casse, aut audiuisse, vel ab alijs gesta vi-
disse. nonnullis verò vt hæc ipsi facerent
contigisse. Cæterum in præcipiendi ra-
tione non oportet studijs indaginem fieri
inuitatis ac nouis, quæ admirabile quid-
dam, aut incredibile, præteritè opinio-
nem hominum præ se ferant. Sed conij-
sere est, eam esse gratissimam, quæ dis-
persam

persam illustrium sententiarum in vnum
corpus cogere multitudinem potuit, ac
de his differere perquam eleganter. Pro-
inde & hoc mihi perspicuum fuit, vitæ in-
stitutiones in poëmatibus, alijsque scriptu-
ris comprehensas, vtilissimas ab omnibus
iudicari, ac parum iucundæ illæ quidem
audiuntur. Accidit autem illis hoc, quod
morum præceptoribus: nam eos quidem
extollunt cuncti, sed ægrè illos accedunt,
potius eligentes commorari ijs, qui tota
errant via: nihil enim ab illis auertuntur.
Indicium præstant Hesiodi, Theognidis
ac Phocylidis poëmata. Illos enim aiunt
optima ad bene viuendum instituta tra-
didisse mortalibus. Atqui dum hæc di-
cunt, eligunt magis applicare animum
aliorum insanijs, quàm illorum docu-
mentis. Præterea, si quis elegerit excel-
lentium poëtarum (vt vocant) senten-
tias, quarum & ipsi maximè studiosi fue-
runt, haud dissimiliter cum illis agunt.
Iucundius enim Comœdias longè abie-
ctissimas, quam ea, quæ artificiosè facta
sunt, audiunt. Sed quid opus est singulis
immorari? Nam si omnino velimus præ-
sentare naturas hominum, multos offen-
demus ex ipsis, qui cibis non oblectan-
tur saluberrimis, aut exercitijs honestis-

simis, rebusque gerendis præclarissimis,
disciplinis proinde plurimum vtilibus.
Verum contra, eas, quæ maximè obsunt
voluptates amplectantur: quum sibi ta-
men videantur patientes esse laborû, nec
quicquam verò quod deceat, agunt. Quo-
nam modo igitur quis, dum hæc admo-
net, aut docet, vtilia commemorans, gra-
tus fuerit ijs, qui liuorem acuunt, tam
in ea quæ dicuntur, quàm in præclaræ sa-
pientiæ professores, simplices illos iacta-
tes, ac profus dementes? Sic à veritate
rerum omnium lôgè aberrant, vt in pro-
prijs negocijs hallucinentur, non sine do-
lore sua recensendo: gaudent, si quando
de alijs loquantur. Adde, quod corporis
potius concupiscunt laborare valetu-
dine, quàm animo negocium facessere,
vt ea prospicerent; quæ maximè sint ne-
cessaria. Denique offendas eos, vbi in
vnum coierint, vicissim alios obiurgare,
aut sustinere conuicia, solos verè non ha-
bere rerum tuarum rationem, sed omni-
no consternatos. Dico eò autem hæc
non de omnibus, sed de his, qui obnoxij
sunt illis, quæ à me dicta sunt. Neminem
deinde præterit, eum, cui faciendum est
aliquid, aut scribendum, quo populo
gratificetur, nõ vtilissimum ratione qua-
dam

70
dam exquirere, sed fabulis ac ridiculis
refertum: nam hæc cum audiunt, læti-
cia gestiunt. Cæterum videntes studia ac
concertationes, dolorem concipiunt.
Quapropter Homeri poësin, & primos
Tragædiarum scriptores miris laudibus
effert: eo quod ingenium pensitantes
hominum, vtraque hæc spectanda, figu-
ris vtilibus proponerent in poësi. Nam
Homerus ille certamina ac prælia semi-
deorum fabulosis poëmatib. complexus
est: ille verò fabulas certamine, & quasi
opere ostenderunt: vt non tam auditores
quàm spectatores nos redderent. His
igitur exemplis planè liquet, quod qui
auditores cupiunt oblectare, ab admo-
nitione ac consultatione abstineant ne-
cesse est, scribantque ea quibus videant
plebem potissimum gaudere. Hæc atti-
gi, compertum habens, te non vnum esse
ex vulgo. Quippe qui multorum es
princeps, nec ipse sentis cum populo, nec
verò diligentiam in rebus agendis, aut
sapientissimos quosq; mortalium volu-
ptate metiris: sed rerum vtilium actione
comprobas. Veruntamen posteaquam
de exercitijs animi dubitatum est, cum
alij circa philosophiam versarentur, &
eloquentiam, alij circa verborum digla-
diatio-

diationes , alij circa ciuilem scientiam,
plerique ad alias quasdam disciplinas,
quò peritiores euadant , animum appli-
cant. Hoc tamen omnes simul consiten-
tur, oportere bene eruditam ex vnoquo-
que horum constare deliberationem,
qua rebus queas consulere. Ommissis igi-
tur nunc disceptationibus, ad id conuer-
ramur, quod in confesso est , capiendo
inde argumentum. Potissimum sane ad
tempus respiciendum iubent illos, qui
præbent consilia. At eos, qui non gene-
ratim de rebus omnibus dicere, aut co-
gnoscerere ea , quæ decent, nequeunt,
planè explodunt. Perspicuum autem
est, quod quisquis inutilis est sibi, alium
non vnquam effecerit sapientem. Cæte-
rum, qui ingenio præstant, possuntque
videre ac sapere plus quàm alij, tales
plurimi facias, ac cole: compertum ha-
bens, consiliarium bonum, esse virum
vtilissimum, principibus ac bonis om-
nibus maximè dignum. Ita autem cre-
das eos tibi amplissimum facturos prin-
cipatum, qui ingenium ac mentem tuam
quàm plurimum frugi reddere queant.
Ego planè, quantum mihi rerum perit-
tia suppetit, admonui hoc ipso te co-
lens, quo possum. Tu verò aliorum ve-
lis

lis (sicut præfatus sum incipiens) non
afferi tibi dona, quæ vos pluris emi-
tis ab his, qui ea largiuntur, quàm ab
his, qui merces habent publicitus expo-
sitas. Verum talia exopta, quæ vehe-
menter sunt vtilia, & quæ nulla die in-
tercident, aut conterentur: quin
imò vsu longè ampliora ac
præstantiora ef-
feceris.

F I N I S.

L I P S I Æ

IMPRIMEBAT MICHAEL
LANTZENBERGER.

IMPENSIS VORGELI-
NIANIS.

A N N O

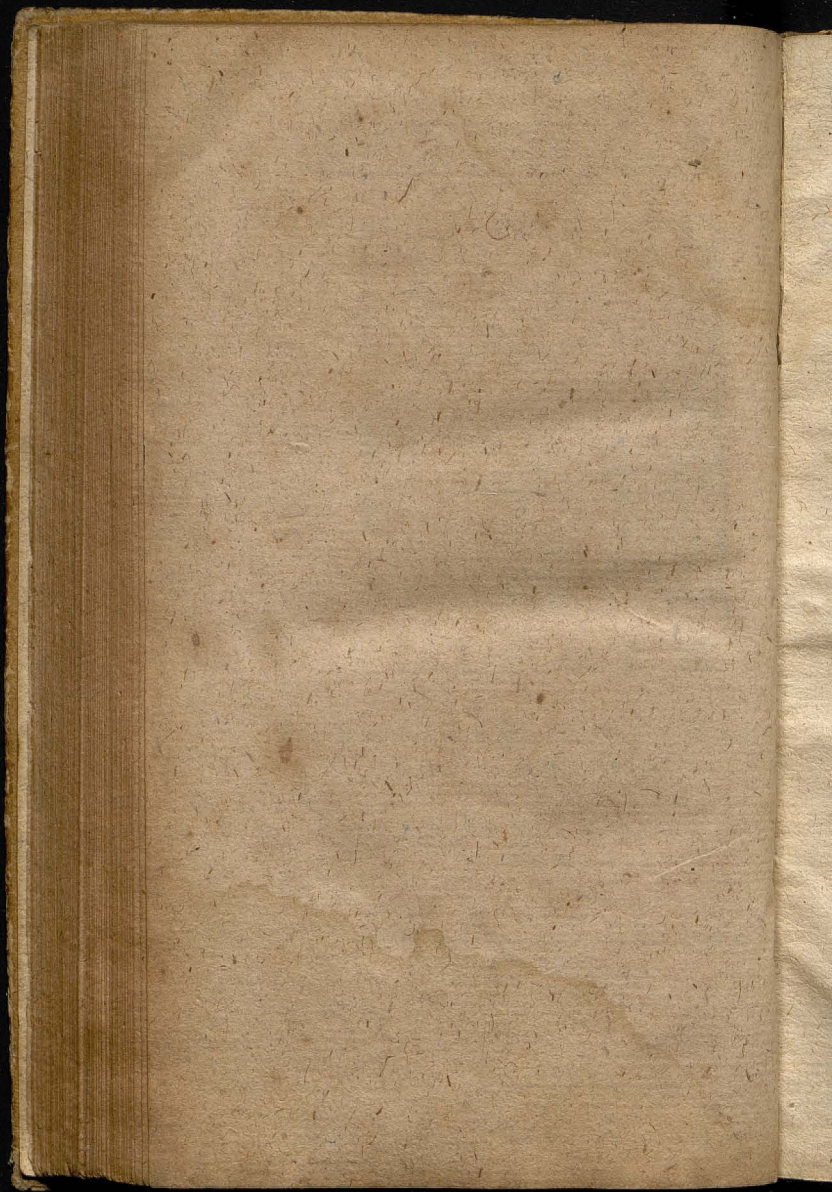

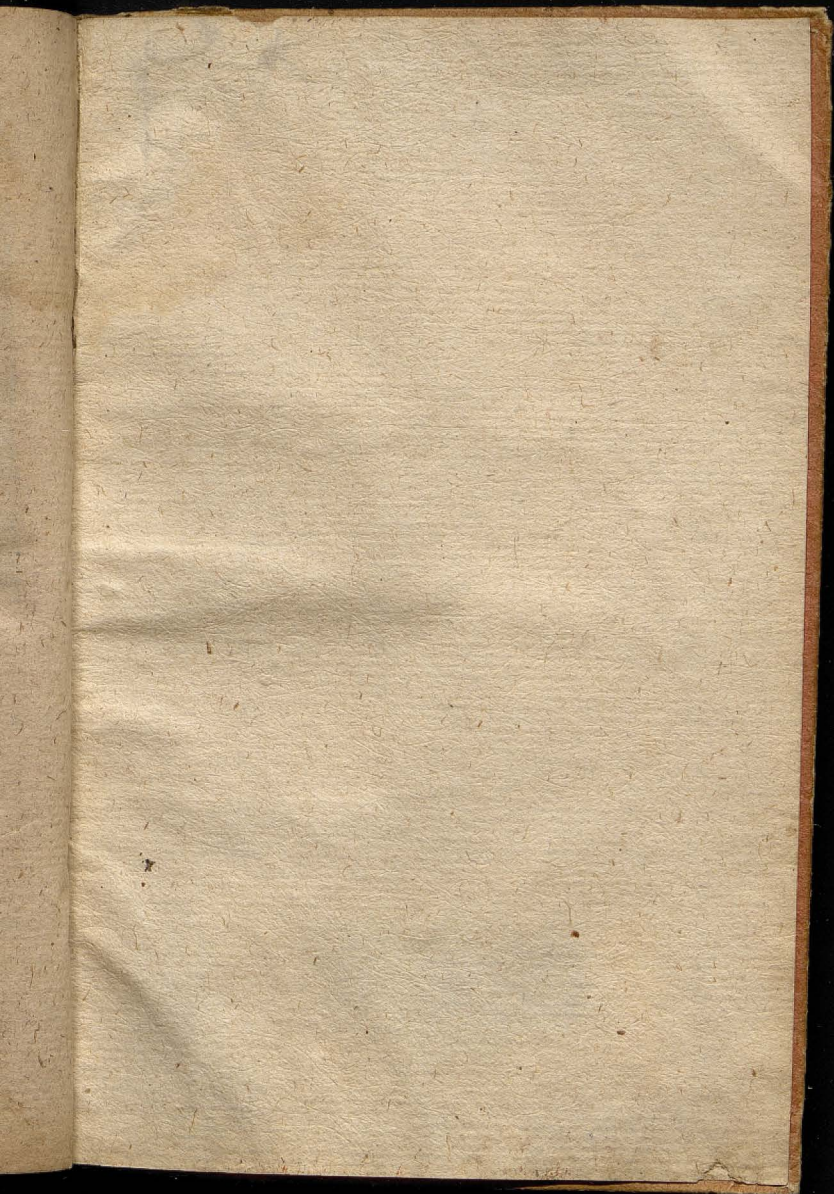
M. DC.

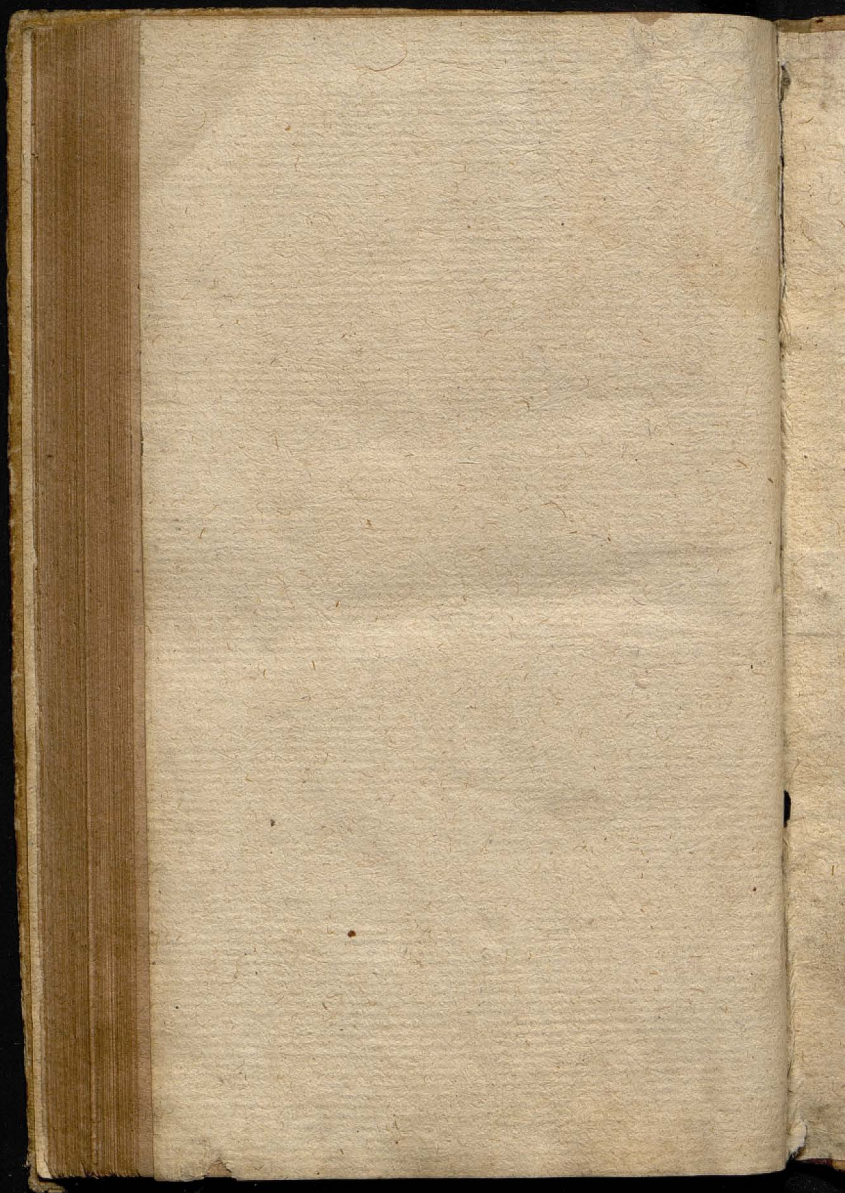

A B L

L I-

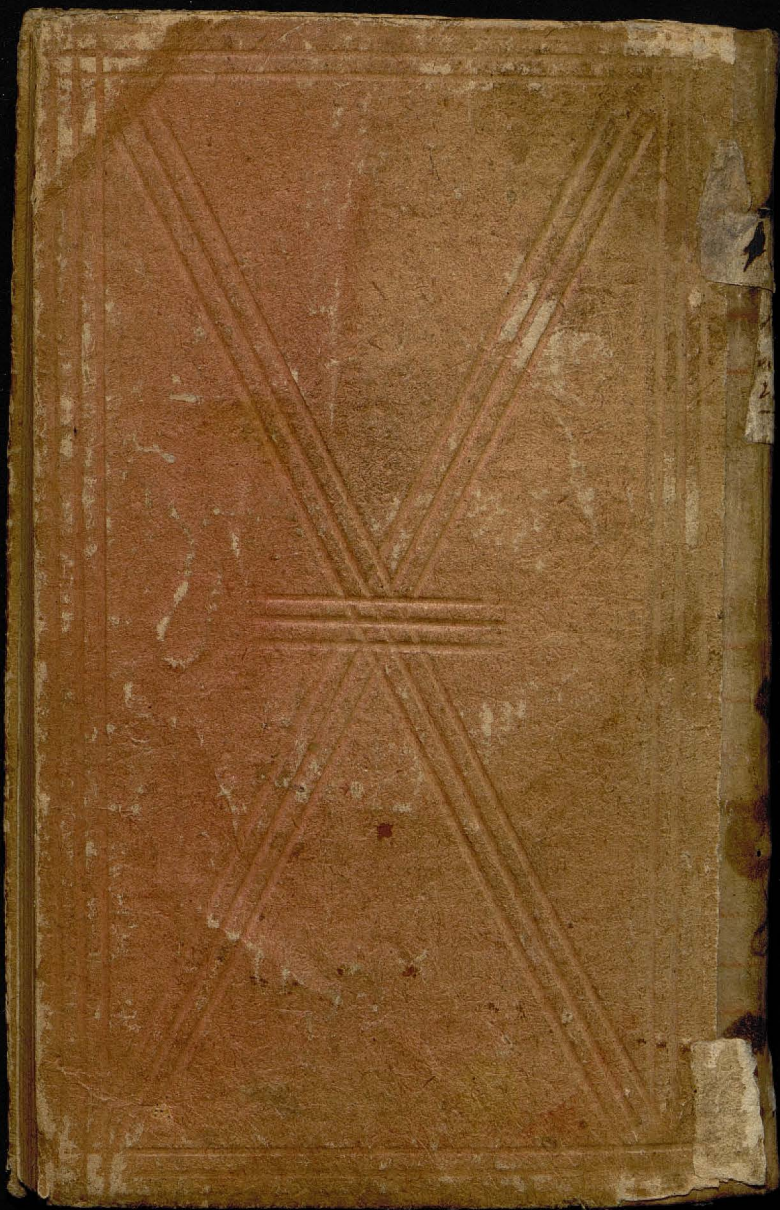

Biblioteka Jagiellońska

stdr0029830

Johann
D.
Wider
